

DNB

magazine

Een tweemaandelijkse uitgave van de Nederlandsche Bank

**Nederland
op weg
naar €-day**

**Het president-
schap van
een ijdeltuit**

**Kopzorgen af
met financiële
bijsluiter**

**Internationale
strijd tegen fraude
en witwaspraktijken**

DNB *magazine* is een uitgave van de Nederlandsche Bank NV. Het is een productie van Externe betrekkingen en voorlichting en verschijnt eens in de twee maanden.

Redactie:

DNB *magazine*
Afdeling Ebv
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
Fax 020-524 2228
E-mail redactie: magazine@dnb.nl

Hoofdredacteur: Mumtaz Khadjé

Aan dit nummer werkten mee: Joyce Albers, Hetty Bruinse, Reinder van Dijk, Hendrik Jan Eijpe, Peter van Els, Larissa van Geijlswijk, Maaik de Hon, Lex Hoogduin (ECB), Coen Huibers, Corry van Renselaar, Margreet van Schaik, Inge van der Schee, Rutger Vahl, Tom van Veen, Benno van der Zaag

Eindredactie: Ina Babbé, Mumtaz Khadjé

Secretariaat: Joyce Albers, Hetty Bruinse

Illustraties: Herman Focke, Rob Meulemans

Fotografie: ANP, Olaf Kraak, Rob Meulemans

Productie en druk: Facilitaire diensten – Reproductie DNB

Vormgeving: Katarzyna Hulsen-Plewko

Abonnementen

Een abonnement op DNB *magazine* is gratis en uitsluitend schriftelijk aan te vragen. Adreswijzigingen en opzeggingen eveneens schriftelijk op geven.

Abonnementenadministratie

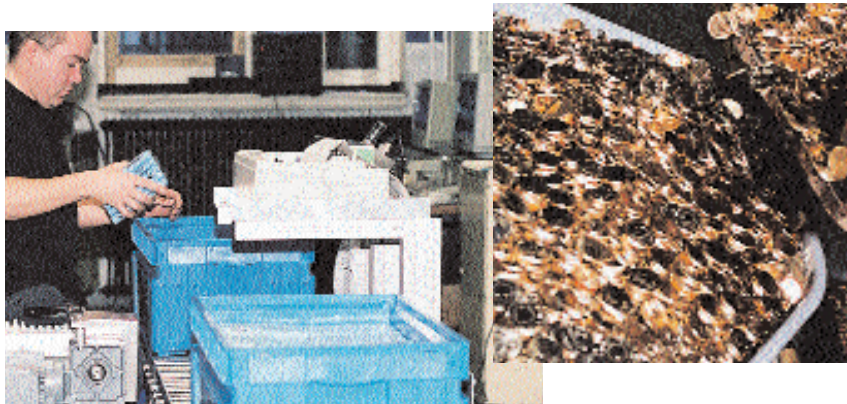
DNB *magazine*
Externe betrekkingen en voorlichting
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
Telefoon 020-524 3252/3461
Fax 020-524 2228
E-mail: magazine@dnb.nl

Artikelen uit DNB magazine mogen zonder toestemming van de redactie worden overgenomen, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld.

6 Ken uw klant!

Aanbevelingen voor banken in hun strijd tegen witwaspraktijken en fraude. En draait de witwas-machine op volle toeren tijdens de euroconversie?

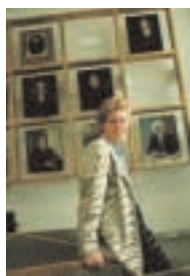
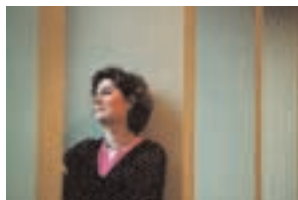
17 Samen op weg naar €-day

Een historisch instituut slaat de munt van morgen. En hoe de 'hofleverancier van het volk' europroof wordt.

28 Lees vooraf eerst de bijsluiter

Geen kopzorgen meer van de 'bijwerkingen' van financiële producten.

30 De zes rechterhanden van de directie

Directiesecretaresses over hun werk voor de bazen van DNB.

Inhoud

- 11 **Oude recepten voor een nieuwe wereld**
Column adviseur Wim Duisenberg
- 12 **Geschiedenis Hollandse munt geboekstaafd**
De gulden gaat met pensioen: een historische terugblik
- 15 **Herziene kapitaalakkoord maakt beter onderscheid tussen kredieten**
Nieuwe solvabiliteitsregels voor een complexe financiële wereld
- 23 **E-trading: de kunst van handelen in stilte**
Is de beurshandelaar uitgeschreeuwd?
- 25 **Economisch gezien**
Kerninflatie in theorie en praktijk
- 26 **Op de drempel van een nieuwe eeuw**
Het Bankpresidentschap van een met zorg geklede ijdeltuit
- 34 **De stille krachten van DNB**
Onopvallende DNB'ers met belangrijk werk
- 36 **Bankgeheimen**
Schijn en wezen
- 37 **De Nederlandsche Bank voorspelt de toekomst**
Meerlandenmodel EUROMON brengt economische grootheden in kaart
- 39 **Kort gezegd EMU**
Wordt DNB rijk van de euro-omwisseling?

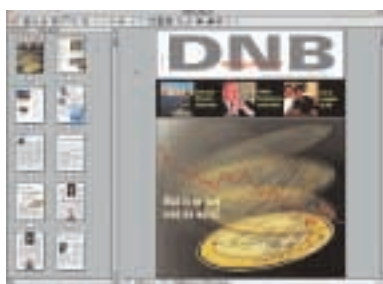

DNB *magazine* van a tot z op internet

DNB magazine staat ook op internet. In DNB magazine kunt u niet alleen meer te weten komen over de euro en de EMU, maar vindt u ook informatie over het toezicht op de banken, het betalingsverkeer, de beleggingsinstellingen en de wisselkantoren.

<http://www.dnb.nl> voor alle weetjes over de Nederlandsche Bank

Op de website treft u ook andere publicaties aan, zoals jaarverslagen, kwartaalberichten, brochures, onderzoeksrapporten, speeches en persberichten van DNB en van de Europese Centrale Bank.

Een rijke historische bron DNB Statistisch Cahier nr. 3

Met de publicatie *Financiële instellingen in Nederland in de twintigste eeuw: balansreeksen en naamlijst van handelsbanken* is de reeks DNB Statistisch Cahier nieuw leven ingeblazen. Dit derde Statistisch Cahier is namelijk een bijgewerkte en aangevulde herdruk van het in 1986 verschenen, tweede Statistisch Cahier (SC). Dit boekwerkje bouwt voort op de DNB-uitgave *Balansreeksen 1900-1975 van financiële instellingen in Nederland*, dat voorzag in een grote behoefte aan historisch cijfermateriaal van Nederlandse financiële instellingen, gegevens die voordien fragmentarisch en verspreid beschikbaar waren.

Anno 2000 was SC 2 opnieuw toe aan een herziening. De balansreeksen zijn verlengd tot 1990 en de naamlijst van handelsbanken is flink uitgebreid met behulp van de Financiële Instellingen Database (FID) van de afdeling Toezicht.

De basis van de achtereenvolgende Statistisch Cahiers is het statistische bronnenmateriaal dat in de jaren zeventig in opdracht van DNB is verzameld door de Stichting voor Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam. In een later stadium zijn de vooroorlogse groepsreeksen, die tot het midden van de jaren tachtig alleen bestonden uit vijfjaarreeksen, herleid tot jaarreeksen. In deze laatste editie ten slotte is het geheel gestroomlijnd en aangevuld met cijfermateriaal, verstrekt door de afdeling Statistische informatie en rapportages. De reeksen lopen nu in beginsel door tot 1990. De verruiming van het structuurbeleid door DNB in dat jaar, waardoor fusies tussen banken en verzekeringsmaatschappijen werden toegestaan, markeerde zo een natuurlijke afbakening.

SC 3 biedt een representatief beeld van de ontwikkeling van de financiële instellingen in de twintigste eeuw en levert daarmee een fraaie bijdrage aan de kwantitatieve geschiedschrijving van de financiële sector in Nederland waarmee historici en economen hun voordeel kunnen doen.

Nederlandse financiële instellingen in de twintigste eeuw: balansreeksen en naamlijst van handelsbanken.

DNB Statistisch Cahier nr. 3, NLG 40,-, NIBE/SVV, Amsterdam, email: info@nibesvv.nl, (ISBN-nummer: 90-5516-160-80).

Gehoord in de trein. Een klein meisje in gesprek met haar vader, terwijl ze peinzend kijkt naar een guldenmunt in haar hand. 'Papa, als die euro er eenmaal is dan bewaar ik er wel een paar, die worden later heel veel geld waard!' Het zakeninstinct van dit zevenjarige meisje is al aardig ontwikkeld en het eurobesef al helemaal. Toch willen de banken, toonbankinstellingen en DNB het publiek overhalen de inhoud van oude sok, piekpijp of jampot — de Nederlander heeft immers zo'n driekwart kilo gulden in z'n spaarvarken geparkeerd — in te leveren tijdens de nationale spaarweek in oktober en deze om te wisselen voor een giraal tegoed. Zo wordt voorkomen dat fanatieke spaarders op 2 januari 2002 bij hun bank op de stoep staan met drie rijen dik. Aan het eind van dit jaar zal iedere burger door dergelijke publieksacties zijn doordrongen van het naderende eurotijdperk.

Het script voor de euro-omwisseling staat vast, met als regisseur de Nederlandsche Bank. Zijn alle spelers er klaar voor? Volgens de centrale bank moet er nog heel wat gebeuren om iedereen ervan te doordringen: het gaat gebeuren, we gaan met rasse schreden richting €-day! Laten we daarom even een generale repetitie houden. Op €-day, 1 januari 2002 is het zover. Dan gaan alle administraties over op de euro en kassa's in de supermarkten geven het wisselgeld in euro's. Zodra de eerste champagnekurken knallen op nieuwjaarsnacht, rolt uit de geldautomaat geen enkel guldenbiljet meer, maar slechts knisperende nieuwe euro's. Om de grote behoefte aan wisselgeld te beperken, spuwt de flap-pentap rond die tijd ook 'kleinere' biljetten van vijf of tien euro uit.

Vanaf 17 december krijgt iedereen van zes jaar en ouder de kans aan de eerste euromunten te snuiven. Iedereen krijgt een informatiepakket toegestuurd met een waardebon om een eurokit op te halen bij banken en grote winkelketens. In de eurokit, een initiatief van minister Zalm, is een setje euromunten te vinden ter waarde van NLG 8,55. De consument die het echt goed wil doen, gebruikt de voucher voor het gratis verkrijgen van de eurokit én koopt daarnaast het consumentenpakket met een setje euromunten ter waarde van NLG 25,-. Dit alles om de overgang van het chartale geldverkeer, dus van de munten en bankbiljetten, zo soepel mogelijk te laten verlopen. Een gigantische operatie. Om een idee te geven: in het Nederlandse betalingsverkeer vinden wekelijks 130 miljoen chartale transacties plaats met een gemiddelde waarde van negentien gulden.

Nu we het toch over cijfers hebben. Momenteel is er zo'n 380.000 kilogram aan guldenbiljetten in omloop. Volgend jaar moet eenzelfde astronomische aantal eurobiljetten z'n weg vinden in de betalingsstroom. Bij de munten gaat het helemaal om aanzienlijke getallen: er zijn nog drie miljard munten in circulatie. Alles bij elkaar zou dit een gigantisch vet spaarvarken vullen van twaalf miljoen kilogram. De euro brengt zelfs nog 'meer gewicht in het schaalteje'. Als de nieuwe munt haar intrede doet, zal vijftien miljoen kilo munten in omloop zijn, met een waarde van negenhonderd miljoen euro.

Over zeven maanden, op 1 september, geeft de Europese Centrale Bank het startsein voor de bevoorrading van euromunten en biljetten aan banken en winkels. In Nederland zal de bevoorrading aan de meeste banken en winkels eind november plaatsvinden. Tussen kerst en oud/nieuw komen de

transportauto's in actie om de startpakketten van de euromunten af te leveren bij de toonbankinstellingen. De diverse politiekorpsen staan op scherp om dit proces veilig te doen verlopen.

Tot en met 27 januari 2002 kan worden betaald met guldens. DNB hoopt echter dat de gulden al aanzienlijk sneller het veld heeft geruimd voor de euro. Tot 31 december volgend jaar kunnen guldens worden afgestort bij de commerciële bank (in elk geval tot 31 maart overal gratis). Heeft u de boot gemist, dan kunt u tot 2007 gratis guldenmunten omwisselen bij de Nederlandsche Bank. Mocht er in de komende jaren nog een verschimmeld bundeltje guldenbiljetten op zolder opduiken, geen probleem: tot 2032 kunt u die nog kwijt bij DNB. En na die tijd? Wie weet krijgt de kleine meid van de trein wel gelijk en zijn er in de verre toekomst dubbele euromunten te slaan uit de met pensioen gestuurde gulden.

In dit nummer van DNB *magazine* gaan we onder meer in op de aanbevelingen die het Bazelse Comité, het internationale samenwerkingsorgaan van toezichhouders, onlangs heeft gedaan aan banken om fraude en witwaspraktijken tegen te gaan. Dit als gevolg van de vele fraudezaken die de financiële wereld de afgelopen tijd hebben geteisterd. Ook gaan we in op de geruchten die momenteel de ronde doen dat de euroconversie zal worden aangegrepen om op grote schaal geld wit te wassen. Dit zal overigens volgens DNB niet zo'n vaart zal lopen. Verder het eerste deel van een nieuwe serie 'Samen op weg naar €-day', waarin verslag wordt gedaan van de golf van euroactiviteiten die de komende maanden door ons land gaat.

Hetty Bruinse, redacteur

Ken uw klant!

Banken krijgen internationale standaard om fraude en witwassen te bestrijden

Dat criminelen sporttassen met geld aan de balie komen witwassen is een achterhaald beeld. Witwaspraktijken vinden tegenwoordig plaats achter een rookgordijn van complexe en internationale financiële constructies. Om fraude in brede zin tegen te gaan, moeten banken beter weten met wie zij precies zakendoen. Dit stelt het Bazelse Comité in zijn jongste rapport. Ken uw klant, oftewel *customer due diligence*. Het Comité doet een aantal concrete aanbevelingen.

Rutger Vahl

Volgens het Bazelse Comité, het internationale samenwerkingsorgaan van toezichthouders, is het in veel landen niet goed gesteld met de *customer due diligence*-procedures van banken ten aanzien van klanten. De regels voor acceptatie en identificatie van nieuwe rekeninghouders vertonen gaten of ontbreken zelfs. Ook het risicomanagement, waarmee handel en wandel van bestaande klanten kan worden gevolgd, laat vaak te wensen over. En dat is een slechte zaak, stelt het Comité, omdat een gedegen acceptatie- en identificatiebeleid een belangrijk wapen is in de strijd tegen witwaspraktijken en fraude. Banken moeten weten met wie zij zakendoen.

Bij gebrekkige *customer due diligence*-procedures gaan de gedachten onmiddellijk uit naar de bekende belastingparadijzen en landen met een ijzeren bankgeheim. Maar daarmee doen we onszelf iets beter voor dan we zijn. Want ook in de VS, Groot-Brittannië en Nederland – om maar een paar Westerse landen te noemen – kunnen de regels worden aan-

gescherpt. Zo liep het imago van de Bank of New York kort geleden een deuk op toen bleek dat de bank had meegeholpen aan het op grote schaal witwassen van Russisch geld via de niet bestaande rekeninghouder 'Bony'. En ook bij de inmiddels beruchte Clickfondsaffaire in ons eigen land konden de verdachten ongemerkt hun gang gaan door zich te verschuilen achter *subaccounts* en – wat is gaan heten – coderekeningen.

De jongste aanbevelingen van het Bazelse Comité zijn het gevolg van een turbulent decennium, stelt DNB'er Mark van

Driel. 'Onderwerpen als integriteit, belastingontduiking en het witwassen van geld staan tegenwoordig veel hoger op de agenda dan tien jaar geleden. Je ziet dat terug in de regelgeving. Het eerste rapport op dit gebied, uit 1988, was nog redelijk vrijblijvend. Het onlangs verschenen rapport is behoorlijk concreet en spreekt een verwachting uit ten aanzien van noodzakelijk geachte procedures en beleidsmaatregelen. Rode draad is dat van banken een pro-actieve houding wordt verwacht. Alleen identificatie van klanten – het bekende kopietje uit het paspoort – is niet voldoende. Banken moeten onderzoek doen naar de achtergronden van een klant. Écht weten met welke persoon ze zaken gaan doen, wat de oorsprong is van geldstromen.'

Dictators en potentaten

De aanbevelingen hebben onder meer betrekking op de acceptatie en identificatie van nieuwe klanten. In het internettijdperk zal de consument steeds minder vaak aan de balie verschijnen. Banken moeten dus methoden ontwikkelen om ook *déze* klanten goed te kennen. Daarnaast wijst het rapport op constructies waarmee kwaadwillenden identificatie kunnen omzeilen. Anonieme rekeningen zijn al enige tijd *not done*, maar er zijn alternatieve rekeningconstructies in zwang die eveneens het ontduiken van de identificatieverplichting tot doel hebben. Zo stelt het Comité dat bij het gebruik van rechtspersonen altijd de *beneficial owner* bekend moet zijn. Wie bijvoorbeeld een rekening op naam van een BV wil, moet aan

Een gedegen acceptatie- en identificatiebeleid is een belangrijk wapen in de strijd tegen witwaspraktijken en fraude

de bank de identiteit van de begunstigde bekendmaken. Opvallend is de passage over het 'potentatenrisico'. Banken dienen extra voorzichtig te zijn met dienstverlening aan (voormalige) dictators en andere potentaten. Een duidelijk teken dat de tijdgeest is veranderd, meent Van Driel. 'De publieke opinie keert zich meer en meer tegen banken die rekeningen aanhouden voor mensen als Marcos, of meer recentelijk, de Afrikaanse ex-dictator Abacha.'

De meeste aanbevelingen uit het rapport zijn bekend en worden al door veel banken toegepast. De meerwaarde van het rapport is volgens Van Driel dat het een internationale standaard neerzet en een stap verder gaat dan de bestaande richtlijnen. Zo besteedt het Bazelse Comité aandacht aan de noodzaak van een permanente monitoring van risicoaccounts. Pluspunt is ook dat veel voorkomende fraudetrucs expliciet worden uitgeschreven en zo stof tot nadenken geven. Van Driel: 'Het Bazelse Comité waarschuwt bijvoorbeeld

voor zogenoemde *pooled accounts*, verzamelrekeningen. Hiermee kan een buitenlandse vermogensbeheerder optreden namens een groep cliënten, die voor de bank anoniem blijft. Herkomst van geldstromen is zo moeilijk vast te stellen, met alle mogelijke gevolgen van dien.'

Het rapport zal de discussie over *customer due diligence* verder stimuleren en is geen eindstation. Zo komt het hete hangijzer van fiscale fraude niet expliciet aan de orde. Het rapport sluit het onderwerp echter ook niet uit. Een beperking is dat de aanbevelingen niet dwingend kunnen worden opgelegd. Van Driel: 'Het rapport is richtinggevend. Toezichthouders moeten de regels opleggen aan hun banken. Of ze dat ook doen, moeten we afwachten. Maar ga er vanuit dat de druk op landen die in gebreke blijven, de komende jaren alleen maar zal toenemen. Het water stroomt nu nog naar het laagste punt. Dat is voor de internationale gemeenschap steeds minder acceptabel.'

Customer due diligence hoog op de agenda

Het onderwerp *customer due diligence* krijgt terecht veel aandacht in Bazel. Witwaspraktijken en andere criminele activiteiten brengen immers grote risico's met zich mee. Allereerst zijn dergelijke incidenten dodelijk voor het imago van de banken die ermee worden geconfronteerd en de financiële sector in zijn geheel. Daarnaast kunnen fraudezaken ook ernstige operationele en juridische consequenties hebben voor banken, omdat ze niet zelden gepaard gaan met aanzienlijke financiële verliezen. Zo brengt een gebrek aan transparantie over de daadwerkelijke begunstigers van rekeningen – bijvoorbeeld wanneer deze schuilgaan achter ingewikkelde constructies – het risico met zich mee dat één persoon of groep ongemerkt veel meer krediet krijgt dan verantwoord is. Tot slot wijst de praktijk uit dat fraudezaken aanleiding geven tot slepende rechtszaken van gedupeerde klanten tegen hun bank. Door beter op de hoogte te zijn van de identiteit van klanten en de herkomst van geldstromen, damt de bancaire sector bovenstaande risico's effectief in, meent het Bazelse Comité.

Het rapport is te lezen op de website van het Bazelse Comité, www.bis.org

'Aanbevelingen le

Sierd de Wilde van DNB over

Wie geen lid is van het Bazelse Comité, hoeft zich in principe niet te houden aan de *due diligence*-aanbevelingen van het toezichtsorgaan. Kunnen notoire witwaslanden zich niet te gemakkelijk onttrekken aan internationale regels? Onderdirecteur Sierd de Wilde (DNB Toezicht) is optimistisch gestemd. 'De disciplinerende werking van de internationale gemeenschap is groot.'

Het internationale *level playing field* voor banken, waarbij voor iedereen dezelfde gedragsregels gelden, is nog ver weg. Nog altijd zijn er landen die er geheel eigen opvattingen op nahouden over wat *done* en *not done* is in het bancaire verkeer. Het zijn vaak deze landen die willens en wetens meewerken aan het witwassen van criminele gelden. In de regel zijn ze geen lid van internationale fora als het Bazelse Comité, waardoor zij de internationale gedragsregels en richtlijnen consequent naast zich neer kunnen leggen.

Maar dat is te somber gedacht, meent DNB-onderdirecteur Sierd de Wilde. 'We moeten ons niet vergissen in de disciplinerende werking van de internationale gemeenschap. De afgelopen jaren is meer en meer duidelijk geworden dat ook de onwelwillende staten de gedragscodes niet zomaar aan hun laars kunnen lappen. 'Het beste voorbeeld vind ik de aanbevelingen van de *Financial Action Task Force on Money Laundering*', dat is gevestigd bij de OESO in Parijs. Hoewel ook de aanbevelingen van de FATF geen kracht van wet hebben, worden ze door vrijwel alle landen ter wereld nagevolgd. Ook door de zogenoemde belastingparadijzen.' Dat daar soms wat extra druk voor nodig is, verbaast niemand. Zo gaf de FATF het afgelopen jaar nog een krachtige waarschuwing aan het adres van vijftien notoire witwaslanden. Weigeren zij hun leven te beteren, dan moeten ze rekening houden met harde sancties. En dat dreigement komt wel degelijk aan.

'Richtlijnen tot meer transparantie'

de aanbevelingen van het Bazelse Comité

Wat betekenen de aanbevelingen van het Bazelse Comité voor Nederlandse banken?

'Een bevestiging van en een aanvulling op reeds bestaande richtlijnen en regels. In ons land kennen we sinds 1994 de Wet Identificatie bij Financiële Dienstverlening en de Wet Melding Ongebruikelijke Transacties. Ook bij deze wetten gaat het om *customer due diligence*-procedures die witwaspraktijken en andere vormen van fraude moeten tegengaan. Veel van de door Bazel voorgestelde maatregelen zijn hier

al goed gebruikt. Nieuw is dat nu nog hogere eisen worden gesteld aan identificatie van nieuwe en monitoring van bestaande klanten. Een consequentie zal zijn dat de opdrachtgever van financiële transacties meer op de voorgrond moet komen, zonder dat dit uiteraard de privacy van cliënten aantast. Dit kan mogelijk gevolgen hebben voor de manier waarop het betalingsverkeer is georganiseerd.'

De banken mogen nu reageren op de aanbevelingen van het Bazelse Comité. Waarmee zullen zij, naar uw verwachting, de meeste moeite hebben?

'Zij zullen de uitgangspunten uit het rapport onderschrijven, maar kanttekeningen plaatsen bij de praktische uitvoerbaarheid van bepaalde aanbevelingen. Zo zijn de verwachtingen van het Comité ten aanzien van het continu monitoren van transacties nogal ingrijpend. Transacties vinden plaats via een

'Het rapport legt de nadruk op de technische trucs van het witwassen'

groot aantal internationale en complexe schakels, waarbij veel partijen betrokken zijn. Stel nu eens dat een Zwitserse vermogensbeheerder voor een Franse cliënt op de Amsterdamse beurs aandelen koopt: bij welke instelling en in welk land ligt

dan de identificatieverplichting? Hoewel DNB beseft dat de ketens lang en ingewikkeld zijn, mag dit geen excuus zijn om niet te weten met wie je zaken doet. Mogelijk zullen banken als gevolg van de nieuwe richtlijnen moeten investeren in aanvullende kennis- en informatiesystemen die het betalingsverkeer transparanter maken. Ook dat kan op bezwaren stuiten. Immers, als de aanbevelingen niet voor alle landen en alle banken gaan gelden, zullen Nederlandse banken wellicht wijzen op het ontbreken van een *level playing field*. Er wordt wel eens gezegd dat dit de concurrentiepositie van onze financiële instellingen aantast. Maar ik draai het om. Door aan hoge standaarden van integriteit te voldoen, trek je ook nieuwe klanten aan.'

Een groep internationale banken werkt momenteel aan een eigen gedragscode. Wat is hiervan de status?

'In oktober 2000 presenteerden elf internationale banken, waaronder een aantal Zwitserse en Amerikaanse banken maar ook ABN-AMRO, een gezamenlijke gedragscode tegen witwaspraktijken. Deze vormen van zelfregulatie worden door DNB toegejuicht, al moet zij uiteraard niet tot doel hebben om aan toezicht te ontkomen. In algemene zin zien we de trend dat toezichthouders steeds vaker een kader stellen waarbinnen banken zelf de concrete invulling verzorgen. Zelfregulering alleen is niet meer voldoende.'

Wat is de meerwaarde van de aanbevelingen van het Bazelse Comité?

'Allereerst zal er meer transparantie komen, wat de integriteit van de financiële sector vergroot. Daarnaast vind ik het goed dat wordt afgerekend met een achterhaald beeld van witwassen. Witwaspraktijken vinden allang niet meer plaats aan de balie van de lokale bank, maar via complexe en internationale constructies. Het rapport legt de nadruk op de technische trucs van het witwassen, hetgeen de noodzakelijke helderheid schept. Zo is er niets mis met een trust-constructie waarin vermogende particulieren bijvoorbeeld hun nalatenschap onderbrengen. Dergelijke constructies worden echter ook vaak misbruikt. Door dit expliciet onder de aandacht te brengen, legt het rapport van het Bazelse Comité de vinger op de zere plek. Banken zullen financiële constructies opnieuw tegen het licht houden, zodat ze uiteindelijk weer alleen worden gebruikt waarvoor ze zijn bedoeld.'

Risico witwassen tijdens euroconversie beheersbaar

Overheden nemen aanvullende maatregelen

Zal de euroconversie worden aangegrepen om op grote schaal geld wit te wassen? Banken, casino's en andere instellingen zullen de komende maanden extra alert moeten zijn op ongebruikelijke transacties. Tegelijk verscherpen de EMU-landen hun regelgeving ten aanzien van witwaspraktijken. De risico's blijven hierdoor beheersbaar, verwacht DNB.

Volgens sommige geluiden zal de euroconversie het witwassen van geld sterk bevorderen. Veel zwartgeldbezitters zullen de komende maanden van hun clandestiene contanten afwilen. Het is immers geld dat met de komst van de euro zijn waarde verliest. Het is de vraag of het zo'n vaart zal lopen. Toezichthouders, banken en opsporingsdiensten zijn de komende maanden extra alert op ongebruikelijke financiële transacties en treffen aanvullende maatregelen. Bovendien verandert alleen het omwisselen van zwarte gulden naar euro's niets aan de kleur van het geld. 'Die blijft gewoon zwart', stelt Gert Demmink van DNB Toezicht. 'Om zwarte contanten in het legale geldcircuit te integreren zal ook de herkomst van het geld moeten worden verantwoord. Dat probleem staat los van de komst van de euro.'

Dit laat onverlet dat overheden enigszins gespannen uitkijken naar 1 januari 2002. Dit komt door de gigantische omvang van de euroconversie. In een tijdsbestek van enkele weken zullen alleen al in Nederland zo'n 6,3 miljard munten en 400 miljoen biljetten worden omgewisseld. Het is niet ondenkbaar dat sommige witwastransacties daardoor onopgemerkt blijven. Volgens Demmink is de overheid hiervan goed doordrongen en lijkt de wetgeving inmiddels afdoende. Sinds 1994 zijn de Wet Melding Ongebruikelijke Transacties (MOT) en de Wet Identificatie bij Financiële Dienstverlening van kracht. Deze wetten verplichten bepaalde financiële instellingen, waaronder banken, wisselkantoren en casino's, hun cliënten te identificeren en ongebruikelijke transacties te rapporteren bij een centraal meldpunt. Indicatoren bepalen wat onder 'ongebruikelijk' moet worden verstaan. Zo dienen bijvoorbeeld wisseltransacties van meer dan NLG 25.000,- standaard te worden aangemeld.

Demmink: 'Met het oog op de euroconversie is een aantal indicatoren aangescherpt. Zo is de definitie van het begrip 'wisseltransactie' verruimd. Strikt genomen viel het omwisselen van gulden naar euro's niet onder de definitie, omdat de gulden wordt beschouwd als een verschijningsvorm van de euro. Dit gat in de wet MOT is nu gedicht.'

Ook andere EMU-landen en niet-EMU-landen kennen antiwitwaswetgeving en meldpunten voor ongewone transacties. Alleen: hoe effectief zijn dit soort maatregelen tot nu toe? Hadden de banken in Nederland niet kritiek op het functioneren van de wet MOT? Demmink: 'Men vond aanvankelijk dat het Meldpunt te weinig meldingen in handen van Justitie kon geven. Zo'n tien procent van de transacties werd slechts doorgemeld. De laatste jaren is de *output* van het Meldpunt echter flink omhoog gegaan. De kritiek van de banken neemt hiermee af.'

Wie nu een duur kunstwerk aanschaft en dit volgend jaar verkoopt, heeft gegarandeerd iets uit te leggen

Het gevaar van witwassen rond de euroconversie is reëel, maar moet niet overdreven worden. Wie nu een duur kunstwerk aanschaft en dit volgend jaar weer verkoopt, heeft gegarandeerd iets uit te leggen. Daarnaast lijkt van alle regelgeving een preventieve werking uit te gaan. De jongste aanbevelingen van het Bazelse Comité dragen hier verder aan bij.

Alertheid blijft een vereiste. Zo kondigde een diamantair onlangs aan dat zijn klanten nog tot 2010 met gulden kunnen betalen. Ideaal voor lieden met crimineel geld, weet Demmink. 'Diamanthandelaren vallen niet onder de meldingsplicht van de wet MOT. Door nog acht jaar lang gulden te accepteren, dreigt deze handelaar het zwartgeldbezitters wel erg makkelijk te maken.' Wat doet DNB aan dit soort initiatieven? 'In een enkel geval hebben we een duidelijke waarschuwing doen uitgaan. Het is strafbaar om gulden aan te nemen als er een vermoeden bestaat dat geld wordt witgewassen. Niet alleen de persoon die geld aanbiedt is strafbaar, ook de persoon die het aanneemt.'

Oude recepten voor een nieuwe wereld

Er is het afgelopen jaar veel geschreven over de Nieuwe Economie. Vragen zijn er nog steeds. Ik bespreek er drie. Wat is de Nieuwe Economie eigenlijk? Bestaat de Nieuwe Economie in Europa? Wat betekent het bestaan van de Nieuwe Economie voor het monetair beleid en dus voor de rente? Er bestaan verschillende definities van de Nieuwe Economie. Ik spreek van een Nieuwe Economie als de economie met dezelfde hoeveelheid mensen en kapitaal gedurende een groot aantal jaren (zeg tien jaar) sneller groeit dan vroeger het geval was. De oorzaken voor deze snellere groei kunnen in een veelheid van factoren worden gezocht. De belangrijkste is de toepassing van nieuwe informatie- en communicatietechnologie.

Het debat over de Nieuwe Economie gaat vooral over de Verenigde Staten. Daar is de economie, met name de laatste vijf jaar, veel sneller gegroeid dan

daarvoor gebruikelijk was. Hoe permanent dit is, is nog steeds een open vraag. Vandaar het debat. In Europa is de zaak duidelijker. De Nieuwe Economie bestaat niet. Misschien is het beter te zeggen: bestaat nóg niet. Er is namelijk geen reden om te veronderstellen dat bij ons niet kan wat aan de andere kant van de Atlantische Oceaan wel blijkt te kunnen. Ik ben daarover optimistisch, maar tegelijkertijd ook realistisch. Aan de cijfers in Europa is nog niet veel te zien.

Wat betreft de Nieuwe Economie en de rente zijn verschillende aspecten te onderscheiden. Sommigen beweren dat de komst van de Nieuwe Economie kan worden bevorderd door de rente te verlagen. Dit is een gevaarlijk misverstand. De ECB heeft als opdracht de prijzen stabiel te houden. De rente moet zo hoog of zo laag worden vastgesteld als nodig is om dit doel te verwezenlijken. Een lagere rente dan voor stabiele prijzen nodig is, leidt uiteindelijk alleen tot hogere inflatie. De komst van de Nieuwe Economie wordt daardoor niet bevorderd, maar juist vertraagd. Wat wel kan helpen, is doorgaan met maatregelen nemen waardoor de economie zich sneller aanpast aan nieuwe omstandigheden. Dat is echter huiswerk voor overheden, niet voor centrale banken.

Als de Nieuwe Economie er eenmaal is, moet de rente hoger zijn dan in de Oude Economie. Simpel gezegd is dit zo omdat in de Nieuwe Economie investeringen een hoger rendement kennen dan in de Oude Economie. De totale vraag naar producten mag niet sneller groeien dan het aanbod ervan. Anders ontstaat inflatie. Om hiervoor te zorgen in een situatie waarin het rendement van investeringen hoger is, dient de rente te worden verhoogd.

De Nieuwe Economie is er niet plotsklaps. Ze ontstaat geleidelijk. De periode van het zich vestigen

van de Nieuwe Economie is het moeilijkst voor de centrale bank. Haar taak blijft onverkort het handhaven van stabiele prijzen. Zeker is ook dat aan het eind van de periode de rente hoger moet zijn dan aan het begin ervan (zie hierboven). Wat in de tussentijd met de rente moet gebeuren, is afhankelijk van de uitkomst van een wedloop tussen de totale vraag en het totale aanbod in de economie. Uiteindelijk nemen in de Nieuwe Economie beide toe. Dat is precies het kenmerk van de Nieuwe Economie. De vraag kan echter voor- of achterlopen op het extra aanbod dat de Nieuwe Economie oplevert.

Welk scenario actueel is, is van groot belang voor de rente. Als mensen bijvoorbeeld alvast meer gaan besteden omdat de beurskoersen vooruitlopend op al het moois dat de Nieuwe Economie gaat brengen, sterk zijn gestegen, loopt de vraag voor op het aanbod. Dan moet de rente meteen omhoog om inflatie te voorkomen. Is het tegenovergestelde scenario actueel, dan dient de rente te worden verlaagd om prijsstabiliteit te handhaven. Het lastige voor de centrale bank is dat het pad naar de eindsituatie niet van tevoren bekend is. Er zijn in beginsel oneindig veel mogelijke paden.

Het is dus zaak dat de ECB de economische ontwikkeling voortdurend zorgvuldig analyseert en de rente zodanig vaststelt dat de prijzen in het eurogebied stabiel blijven. Dat klinkt niet alleen bekend, dat is het ook. De ECB moet op weg naar en in de Nieuwe Economie precies hetzelfde doen als wat ze al deed. Er is geen behoefte aan een nieuw kookboek. De oude recepten blijven van toepassing.

Lex Hoogduin, adviseur van de president van de Europese Centrale Bank

Geschiedenis Hollandse munt

Overzicht Middeleeuws muntenstelsel van Holland

Onlangs verscheen de herziene en vermeerderde druk van 'De muntslag van de graven van Holland tot 1434'. Het boek biedt onder meer een chronologisch overzicht van de opeenvolgende muntemissies in Holland in de Middeleeuwen en gaat in op de monetaire politiek van de Hollandse muntheren in die tijd. Een gesprek met auteur Jan Grolle, conservator van de numismatische verzamelingen van DNB.

Coen Huibers

In 2002 verdwijnt de Nederlandse gulden. Voorgoed, na bijna vijf eeuwen trouwe dienst. Karel de Vijfde voerde in 1521 de Nederlandse gulden in, een munt van twintig stuivers. Daarmee was het Nederlandse muntenstelsel geboren. Iets minder dan een eeuw daarvoor, in 1434, had Philips de Goede, heer der Nederlanden, al een eenheidsmuntenstelsel ingevoerd. De geschiedenis van de munt in Nederland sinds 1434 is door numismaten (muntdeskundigen) en historici in diverse naslagwerken in kaart gebracht. De periode daarvoor was eigenlijk sinds het midden van de negentiende eeuw niet meer behandeld. Met het driedelige naslagwerk 'De muntslag van de graven van Holland tot 1434' brengt Jan Grolle, conservator van de numismatische verzamelingen van de Nederlandsche Bank, hierin verandering.

De totstandkoming van het uitgebreide historisch overzicht en naslagwerk noemt Grolle 'eigenlijk een ongelukje'. 'Ik wilde een overzicht maken van de Hollandse munten die bekend waren. In beginsel een taak die bij mijn functie als conservator hoort, namelijk het vormen en beheren van de collectie en het ook voor derden toegankelijk maken hiervan. Daarnaast

liep ik ook al vanaf het begin van de jaren tachtig met het plan rond om het vakgebied breder toegankelijk te maken dan alleen voor numismaten. Tijdens mijn studie naar de munten van Holland kwam ik diverse bronnen tegen die verwezen naar het bestaan van tal van munten. Numismaten hebben voorheen eigenlijk nauwelijks oog gehad voor bronnen en behandelen in feite alleen munten die daadwerkelijk zijn teruggevonden. Ik besloot de bronnen die ik tegenkwam vast te leggen, omdat zij onomstotelijk het bestaan van niet teruggevonden munten van Holland in de Middeleeuwen aantonen.'

Zo combineerde Grolle onder meer gegevens uit de door de auteurs Prevenier en Smit vastgelegde geschiedenis der dagvaarten van de staten en steden van Holland voor 1544 (vergelijkbaar met de vastgelegde han-

Boven: Het wapen van Holland, handschrift Heraut van Beyeren. De Hollandse leeuw vindt men vaak op de munten terug. Zie onder. [KB Den Haag]

Onder: Jan I, dubbele sterling, 1297, 22 mm, zilverinhoud 2,69 g.

geboekstaafd

delingen van de Staten Generaal) met zijn eigen onderzoek. En via de oorkondeboeken van dr. J. Kruisheer kreeg hij de beschikking over veel door de graven van Holland uitgegeven ordonnanties, waarin onder meer naar diverse munten wordt verwezen.

‘Numismaten hadden voorheen nauwelijks oog voor bronnen en behandelen alleen munten die daadwerkelijk zijn teruggevonden’

Grolle begint zijn boek in de elfde eeuw, bij graaf Dirk de Vierde van Holland, de eerste graaf van wie bekend is dat hij heeft gemunt. Grolle: ‘Geld is in onze streken geïntroduceerd door de Romeinen. Na het verval van hun rijk werd er pas opnieuw gemunt onder de Merovingers en Karolingers. Karel de Grote centraliseerde de muntslag rond 800. Later was het muntrecht in handen van Duitse en Franse koningen, die dit recht overdroegen aan bisschoppen en prefecten. Zij beleenden zo rond het jaar 1000 ook plaatselijke graven met het recht van munt.’

Interesse voor het geldwezen

De interesse van historici in de geschiedenis van het Nederlandse geldwezen is in opkomst, mede door de veranderingen in Europa's monetaire stelsel. De aandacht gaat daarbij met name uit naar oude overheidsrekeningen, waaruit veel informatie over het geldwezen door de eeuwen heen is af te leiden. De historicus die deze rekeningen bestudeert, wordt echter geconfronteerd met een brei aan

gegevens waaruit moeilijk wijs is te worden. Onder meer doordat nauwelijks bekend is, in welke munteenheden deze oude rekeningen waren opgesteld. In denarii (penningen), in groten? Of in welke rekeneenheden: in ponden of in marken? Het ontbreken van deze informatie maakt het lastig – zo niet onmogelijk – rekeningbedragen met elkaar te vergelijken en daaruit conclusies te trekken. Grolle's boek biedt de historici in deze gevallen uitkomst. ‘In feite is het boek een naslagwerk, maar naar mijn mening wel in een hanteerbare, prettig leesbare vorm waarmee zowel de geïnteresseerde leek als de meer deskundige verzamelaar en historicus overweg kan.’

Volgens Grolle heeft zijn studie twee

belangrijke nieuwe verworvenheden opgeleverd. ‘Zo is duidelijk geworden dat in de overheidsrekeningen wel degelijk sprake was van bestaande munten. Lange tijd heeft men aangenomen dat de rekeningen waren opgesteld in abstracte rekenmunten. Uit de studie blijkt dat er meerdere muntsoorten naast elkaar bestonden. In mijn boek onderscheid ik in deze gevallen herengeld, koopmansgeld en volksgeld. Herengeld was het standaardgeld volgens de Parijse muntvoet, gebruikt door de hogere overheden, met name voor internationale circulatie. Veel overheidsrekeningen zijn opgemaakt in standaardgeld. Handelaren maakten daarentegen echter voornamelijk gebruik van lichter

Dirk II en zijn vrouw Hildegard schenken een evangelieboek aan de abdij van Egmond. Tot hun nazaten behoorden vele Hollandse muntheren. [KB Den Haag]

De burgemeesters van Utrecht vernederen zich voor Willem IV van Holland in 1345; naast de graaf zijn zwager keizer Lodewijk de Beier en diens zoon, de latere Willem V. Willem IV was de eerste die in Holland gouden munten liet slaan. [ARA Den Haag]

zogenoemde stadsponden opgemaakt, rekeneenheden van volks- of armengeld. Kerkinstellingen gaven dit soms uit, louter voor plaatselijk gebruik en voor de dagelijkse boodschappen.'

Een tweede verworvenheid betreft kennis over de wisselkoersen die graafschappen onderling hanteerden. Grolle: 'Om de waarde van de ene munt ten opzichte van de andere munt te bepalen, werd puur gekeken naar de verhouding van hun

belangrijke publicaties verschenen die aanleiding gaven voor verbetering en aanvulling van de oorspronkelijke tekst. Zo ga ik er in de eerste editie nog vanuit dat een bepaalde munt niet is teruggevonden. Deze munt, de groot van 1347, was slechts uit de geschreven bronnen bekend, maar werd in 1998 als klinkend muntstuk teruggevonden. In de tweede editie hebben we dan ook een afbeelding kunnen plaatsen.'

Luxe tweede editie

'De Muntslag van de graven van Holland tot 1434' bestaat uit drie delen. Het eerste deel bevat een algemene historische inleiding en een catalogus van de munten die in de beschreven periode werden geslagen. Deel twee is een overzicht van wetsteksten tussen 1282 en 1434, waarin onder meer instructies worden gegeven voor het slaan van (nieuwe) munten. Deel drie geeft een uitgebreid overzicht van de bronnen waaruit de geschiedenis van de muntslag in Holland kon worden afgeleid. Drie jaar geleden werd het boek in eenvoudige vorm uitgebracht. De thans in luxe vorm uitgebrachte tweede editie bevat nieuwe inzichten, als gevolg van een aantal recent uitgebrachte publicaties. Het boek is uitgegeven door de Nederlandsche Bank.

De Floris V, Tourse Groot, 1286, 25 mm, zilverinhoud 3,98 g.

courant geld, koopmansgeld volgens de Tourse muntvoet. Dit circuleerde regionaal. Vandaar dat veel rekeningen van lagere overheden ook in dit soort geld waren opgemaakt, wat de interpretatie ten opzichte van andere overheidsrekeningen lastig maakt. Daarnaast was er het volksgeld, dat slechts zeer lokaal circuleerde. Stadsrekeningen werden wel in

metaalinhoud. Lange tijd dacht men bijvoorbeeld dat bij de bepaling van de wisselkoersen met de productie-kosten van een munt rekening werd gehouden. Dat was pas later, sinds het midden van de veertiende eeuw, het geval. En dan nog zelden, namelijk wanneer er sprake was van monetaire politiek.'

In 1997 werd Grolle's boek voor het eerst uitgebracht. 'Maar meteen daarna startte ik eigenlijk al met de tweede druk. In de afgelopen jaren zijn enkele

De Muntslag van de Graven van Holland tot de Bourgondische unificatie in 1434.

J.J. Grolle. (Stichting Primaveraapers, Burggravenlaan 7, 2313 HM Leiden. ISBN 90-80478431).

Het boek bestaat uit drie banden in een cassette en is tot 1 mei 2001 voor NLG 275,- te verkrijgen via de boekhandel. Daarna bedraagt de prijs NLG 320,-.

Herziene Kapitaalakkoord maakt beter onderscheid tussen kredieten

DNB voorbereid op toezicht nieuwe kapitaalseisen

Het Kapitaalakkoord dat wereldwijd de solvabiliteitsregels voor banken voorschrijft, is herzien. Dat was nodig omdat de risico's die banken lopen complexer zijn geworden. DNB was nauw betrokken bij het optimaliseren van de regels. Jan Brockmeijer en Klaas Knot van het directoraat Toezicht vertellen over de belangrijkste wijzigingen in het akkoord en de gevolgen ervan voor de centrale bank. 'DNB is er goed voor uitgerust.'

Reinder van Dijk

Wat zijn de belangrijkste veranderingen ten opzichte van het oude Kapitaalakkoord en waarom waren die nodig?

Jan Brockmeijer: 'Het oude Kapitaalakkoord dat ruim twaalf jaar geleden werd opgesteld, voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. De financiële wereld is complexer geworden. De belangrijkste tekortkoming van het oude Kapitaalakkoord is dat vrijwel alle kredietrisico's over één kam werden geschoren. Zo moet een bank volgens de regels van het oude Kapitaalakkoord voor bijvoorbeeld een lening aan Shell evenveel kapitaalbuffer aanhouden als voor een lening aan een minder solide, minder kredietwaardig bedrijf of voor een lening aan een particulier. Het nieuwe Kapitaalakkoord maakt een beter onderscheid tussen riskante en minder riskante kredieten: hoe hoger het kredietrisico hoe meer kapitaal moet worden aangehouden. Het nieuwe Kapitaalakkoord kijkt expliciet naar het operationele risico van banken. Dat is in wezen alles wat er kan misgaan met het runnen van een financiële instelling.'

Wat wordt precies verstaan onder operationele risico's?

Klaas Knot: 'Het beste voorbeeld is natuurlijk Barings. Als je je organisatie niet goed hebt geregeld, kan het gebeuren dat je de controle kwijtraakt. Verder moet je denken aan fraude, problemen met IT-systemen en bijvoorbeeld contracten waarvan je dacht dat die goed geregeld waren maar bij nader inzien toch niet zo goed in elkaar blijken te zitten. De *banking business* is complexer geworden. Daardoor loop je tegenwoordig veel meer operationele risico's.'

Is een banktoezichthouder wel in staat zulke complexe systemen op kwaliteit te toetsen?

Knot: 'Wij weten dat er sprake is van een serieus risico en dat banken er substantiële verliezen door kunnen lijden – we heb-

Jan Brockmeijer (l) en Klaas Knot.

ben gezien dat banken er zelfs kapot aan kunnen gaan. Daarom moeten banken kapitaal aanhouden. De banken vinden dat zelf ook belangrijk.'

Brockmeijer: 'De meer geavanceerde banken reserveren zo'n twintig procent van hun kapitaal om dit soort operationele verliezen te kunnen opvangen. Als je kijkt naar de verschillende risicovormen, dan is het meten van marktrisico (het risico dat banken substantiële verliezen moeten incasseren op hun handelsportefeuille door onvoorziene marktbevingen) het verst gevorderd. Daarna volgt kredietrisico (het risico dat de lening niet wordt terugbetaald). Het systematisch kwantificeren van operationeel risico staat nog in de kinderschoenen. Dat betekent ook dat de eisen die de toezichthouders stellen aan het operationele systeem van banken niet erg kwantitatief van aard is, maar nog vrij conceptueel. De banken hebben wel een enorme stimulans om de operationele risico's in de toekomst beter te gaan meten. Uiteindelijk streven we ernaar dat in de toekomst ook voor de operationele risico's de kapitaalseis wordt bepaald door de eigen verlieshistorie van banken.'

Hoe wordt bepaald hoeveel kapitaal banken apart moeten zetten voor een bepaalde lening?

Brockmeijer: 'De eenvoudigste manier is de zogenoemde standaardmethode waarbij de omvang van de kapitaalbuffer wordt bepaald met behulp van zogenoemde externe *ratings* (cijfermatige kwalificaties). Hoe hoger de *rating*, hoe beter de kredietwaardigheid en hoe lager de kapitaalbuffer zal hoeven zijn. De interne *ratings*methode gaat een stap verder. In plaats van de *ratings* van externe bureaus mogen banken dan hun eigen oordeel, hun interne *ratings*, gebruiken. Bankers bepalen zelf wat de kans is dat een bedrijf een lening niet kan terugbetalen. Bankers zullen hiervoor zelf hun debiteuren moeten rangschikken naar

'De banking business is complexer geworden en je loopt meer operationele risico's als fraude en problemen met IT-systemen'

kredietwaardigheid. De toezichthouder geeft dan aan hoe groot het verlies zou kunnen zijn dat de bank hierdoor loopt. Op deze interne *ratings*methode is echter ook nog een andere variant. Bankers mogen het eventuele 'verliescijfer' ook zelf berekenen. Als dit allemaal de goedkeuring van de toezichthouder kan wegdragen, bepalen bankers dus tot op zekere hoogte zelf hoeveel kapitaal ze moeten aanhouden. De kern van het systeem is dat bankers hun eigen risico's beter kunnen inschatten. De kapitaalbuffer wordt vastgesteld op basis van berekeningen van de bankers zelf.'

Wanneer zullen de Nederlandse bankers klaar zijn om de interne ratingsmethode te kunnen gebruiken?

Brockmeijer: 'Ik verwacht dat de meeste Nederlandse bankers bij de invoering van het Kapitaalakkoord in staat zullen zijn de eenvoudige variant van de interne *ratings*methode te kunnen gebruiken. Voor de bankers is een prikkel nodig om de meer geavanceerde methode toe te passen. Er zit, zij het beperkt, een zekere mate van kapitaalverlichting in. Met de geavanceerde interne *ratings*methode kunnen de bankers namelijk zelf nog beter, dan bij de eenvoudige methode, bepalen hoeveel risico ze lopen. En naarmate je je risico nauwkeuriger kunt meten, is er ook minder noodzaak om een veiligheidsmarge in te bouwen. Ik verwacht dus dat de bankers de komende jaren hard aan de slag zullen gaan om zo snel mogelijk de nieuwe methodes te kunnen toepassen. Wij zullen als toezichthouder natuurlijk wel goed toetsen om te kijken of hun methodes wel deugen!'

Maar loop je niet het gevaar dat de toezichthouder in het ene land oepeler is dan in het andere? Op die manier zou oneerlijke concurrentie tussen bankers kunnen ontstaan.

Brockmeijer: 'In de eerste plaats hebben we duidelijke criteria geformuleerd waaraan we de risicoanalyses toetsen die door bankers worden opgesteld. Die kunnen als leidraad dienen voor de toezichthouders. In de tweede plaats ligt hier een rol voor een belangrijke pijler van het Kapitaalakkoord: transparantie.

Bankers worden verplicht informatie vrij te geven over hun risicobeoordelingssystemen.'

Knot: 'We moeten het probleem ook niet overdrijven. We vragen de bankers namelijk niet voor de lol om kapitaal aan te houden, maar om voldoende kapitaal aan te houden om op realistische wijze 'klappen' te kunnen opvangen. Als een toezichthouder laks is en de bank houdt stelselmatig te weinig kapitaal aan, dan zal deze zodra er maar iets gebeurt in de problemen kunnen raken. Zo'n situatie willen zowel de toezichthouder als de bank natuurlijk vermijden.'

Wat zijn de gevolgen voor de toezichthouder van dit nieuwe Kapitaalakkoord? Beschikt DNB over voldoende expertise?

Brockmeijer: 'Het Kapitaalakkoord stelt minimale kapitaaleisen ter dekking van het kredietrisico. Dat is een belangrijk onderdeel. Maar hoe mooi je dit stelsel ook maakt, er is steeds meer behoefte aan een kwalitatief oordeel over het risicomanagement van de bankers. Daar zal het accent nadrukkelijker op komen te liggen. We noemen dit het *supervisory review* proces. Feitelijk biedt deze *review* de toezichthouder de mogelijkheid additionele kapitaaleisen op te leggen aan risicovolle instellingen. De toezichthouder zal bijvoorbeeld bekijken of de instelling zelf een goede systematiek heeft om ervoor te zorgen dat het gereserveerde kapitaal in juiste verhouding staat tot de ondernemingsstrategie en het risicoprofiel. Hiervoor moet de toezichthouder methodes en technieken ontwikkelen. DNB is daar goed voor uitgerust. Ik wil niet zeggen dat we helemaal klaar zijn, maar de afgelopen jaren is het uitvoerend toezicht bij DNB duidelijk verschoven in de richting van meer aandacht voor het in kaart brengen van risicogebieden en het analyseren van waar de grote risico's zitten. Het zal verder ontwikkeld moeten worden, maar een stevige basis ligt er.'

Wat is nu het vervolgtraject? Wanneer treedt het nieuwe Kapitaalakkoord in werking?

Brockmeijer: 'Er is overeenstemming bereikt tussen de toezichthouders van de G10-landen, daar zitten onder meer de VS, Japan, Duitsland, Engeland en Nederland aan tafel. In de eerste helft van dit jaar zullen de bankers uitgenodigd worden commentaar te geven op de conceptversie van het Kapitaalakkoord. Na verwerking van dit commentaar wordt het akkoord uiteindelijk vastgelegd in wetgeving. In Europa gebeurt dat middels een EG-richtlijn die wordt vastgesteld in Brussel door de ministers van financiën. Dit is een lang proces. Voor ons is van groot belang dat de inhoud van de EG-richtlijn spoort met het rapport van het Bazels Comité en dat niet te veel vertraging wordt opgelopen. We verwachten dat het Akkoord in 2004 wordt geïmplementeerd.'

Bent u zelf tevreden met de conceptversie van het Kapitaalakkoord?

Brockmeijer: 'Het ging ons erom het systeem van kapitaaleisen risicogevoeliger te maken en dat onze bankers ook de interne *ratings*methodes zouden gaan gebruiken. Verder wilden we meer aandacht voor het operationele risico. Beide aspecten zijn in het nieuwe Kapitaalakkoord terug te vinden. Daar zijn we erg tevreden mee.'

Samen op weg naar €-day

Over tien maanden kan écht niemand er meer om heen: dan is €-day daar. Maar veel mensen en bedrijven zijn nu al in de ban van de euro. DNB *magazine* doet verslag van de golf van euroactiviteiten die door ons land gaat. In dit eerste deel een reportage over de Koninklijke Nederlandse Munt, een interview met de projectleider euro van winkelketen Hema en een rondvraag onder klanten van deze 'hofleverancier van het volk'.

Een piekprestatie met

De Koninklijke Nederlandse Munt slaat miljarden

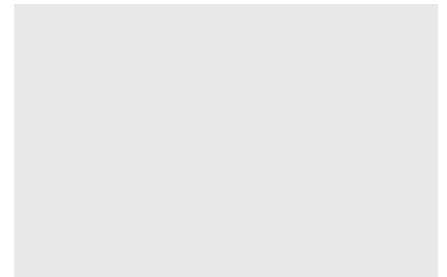
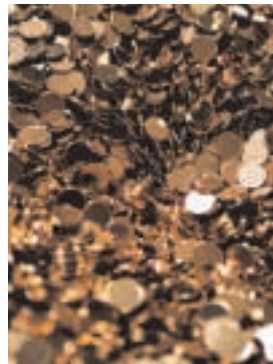
Het gebouw van de Koninklijke Nederlandse Munt in Utrecht stamt uit begin twintigste eeuw. De gewelfde gangen, hoge glas-in-loodramen en de chromen asbakjes aan de muur ademen een sfeer van vroegere tijden. Toch wordt hier al geruime tijd gewerkt aan de munt van morgen: de voor velen nog futuristisch aandoende euro.

Maaïke de Hon

Algemeen directeur Robert Bruens nam in mei 2000 zijn intrek in de 'geldfabriek': 'Ik ben hier gekomen in de wetenschap dat mijn opdracht geen eenvoudige was. De euro betekent voor ons concreet dat er voor het eind van dit jaar 2,8 miljard munten klaar moeten zijn en in 2002 nog eens 500 miljoen. Dat is een hele klus. In 1999 zijn we gestart met de productie.'

De Munt sloeg vroeger zo'n 100 à 150 miljoen munten per jaar. In de afgelopen decennia groeide dat aantal al flink tot zo'n 1,2 miljard munten per jaar. Maar nu gaat het nog eens om twee keer zoveel geldstukken. Daarom wordt er momenteel in de munterij in twee ploegen gewerkt en is er dus een grote behoefte aan extra productiemedewerkers. Bruens: 'We investeren veel in het opleiden van mensen. Soms heb ik het gevoel dat we meer trainen dan produceren. Je moet niet vergeten dat we van onze mensen vragen een piekproductie te realiseren. Als de euro straks in roulatie gaat, ben ik immers mijn grootste klant weer kwijt. Wij hebben daarom een grote groep mensen die bij de Koninklijke Nederlandse Munt op contractbasis meewerken.'

De hoeveelheid munten is niet de enige factor die het slaan van de nieuwe Europese munt tot iets bijzonders maakt. 'Vroeger ging het om eenvoudige munten', zegt Bruens, 'nu gaat het om *design*. De euro's zijn zeer gespecialiseerde kleinoodjes in verschillende soorten en maten. Bij de productie van de gulden hadden we, uitgezonderd de stuiver en het vijf gulden-stuk, alleen te maken met nikkel. De grondstoffen voor de euro's zijn veel 'exotischer'. Hiervoor gebruiken we verkoperd staalplaat, *nordic gold* en koperlegeringen, die we uit Zuid-Amerika, Zuid-Afrika en Azië moeten halen. Dat betekent dat we te maken hebben met lange levertijden die veranderingen in het productieproces bemoeilijken.'

Gymzaaltje

Aangezien de Munt uit beveiligingsoverwegingen ook alle instrumenten zelf maakt, is het werk ook nog eens veel specialischer geworden. Wie echter afdalt in de kelder van de Munt en een hypermoderne fabriek denkt aan te treffen, komt bedrogen uit. De hoofdmunterij bevindt zich in een ruimte ter grootte van een gymzaaltje. Hier spugen elf drillboorachtige machines luidruchtig de vers geslagen munten in verwerde

handicaps

euromunten

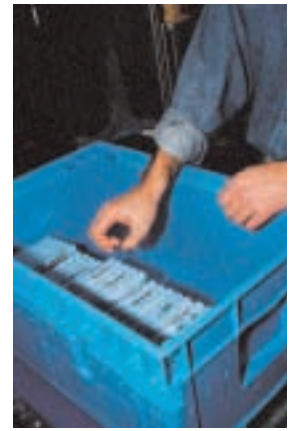
houten bakjes met chromen handvatten. Zodra het bakje vol is, schuift een van de medewerkers er een ander bakje onder en controleert de laatste munt: alle

belangrijke waarden worden nagemeten, er wordt gekeken of de munt er goed uitziet. Op die manier hoeft er nooit een hele berg slecht geslagen munten vernietigd te worden, maar hooguit zo'n bakje.

Tot voor kort werden de munten daarna, gerolleerd en los, in containers vervoerd naar het speciaal voor de invoering van de euro gebouwde Opslag- en Distributie Centrum (ODC) in Lelystad. Maar met wat kunst- en vliegwerk kon onlangs gehoor worden gegeven aan de vraag van DNB de munten verpakt aan

'De mentaliteit van 'vandaag niet klaar dan morgen verder', kunnen we ons nu absoluut niet permitteren'

te leveren. Nu worden de euro's in dezelfde verpakkingsmachines gedaan die bij een gewone bank ook staan. 'De rolleermachines zijn er niet op gemaakt om continue te draaien', legt Bruens uit, 'dus hebben we ze op wieltes gezet, zodat we ze gemakkelijk door een ander exemplaar kunnen vervangen als ze

'oververhit' raken. Dan geeft een van onze monteurs het apparaat een grote onderhoudsbeurt zodat die weer gebruikt kan worden als de volgende vastloopt.' Vervolgens worden de rolletjes met een miniroltrapje over de geldmachines heen naar het eind van de band geleid. Daar is een medewerker in de weer met het apparaat dat de rolletjes euro's groepsgewijs in plasticfolie moet verpakken. Bruens: 'Als er bij het inpakken iets misgaat, moet de hele band worden stilgelegd, en helaas gebeurt ook dat wel eens.'

Het productieproces is, kortom, allesbehalve *high tech*. 'Het slaan van de euro gebeurt hier volgens een heel ambachtelijk proces', beaamt Bruens. 'Een gebouw uit 1900 is romantisch, maar niet praktisch. De meeste eurolanden hebben een nieuw gebouw neergezet voor de productie van de euromunten. De machines die men gebruikt zijn overal hetzelfde, maar die nieuwe munthuizen zijn voorzien van volledig geautomatiseerde meet- en randapparatuur, inclusief de verpakking van de munten. Bovendien', voegt de directeur eraan toe, 'hebben de meeste landen eerst grote voorraden van hun eigen munt laten maken, zodat de munterij zich nu uitsluitend nog met het slaan van euro's bezig hoeft te houden. In Nederland heeft men de productie van de gulden juist verlaagd, onder het mom van: 'ze gaan er toch uit'. Dat betekent voor ons dat we ook nu nog guldens moeten slaan. Het omschakelen kost ons een halve dag productie.'

Toch is Bruens niet bang dat zijn bedrijf de euro's niet op tijd zal kunnen leveren. Bruens: 'We lopen op schema, ondanks alles. Dat is hoofdzakelijk te danken aan efficiëntieverbeteringen in de interne organisatie. Zo hebben we bijvoorbeeld de leveranciers herzien op basis van de kwaliteit van het materiaal en het op tijd leveren. Vroeger werd daar niet of nauwelijks op gelet. We hadden leveranciers van grondstoffen die perfect door de machines heen liepen en anderen waarop we vijftig procent productieverlies hadden doordat het materiaal storingen veroorzaakte. De mentaliteit bij de munt was toch lang: 'vandaag niet klaar, dan morgen verder'. Dat kunnen we ons nu absoluut niet meer permitteren. Voor mijzelf is het dan ook *the ultimate challenge* ervoor te zorgen dat we hoe dan ook aan alle verwachtingen van DNB zullen voldoen.'

De Hema maakt zich op voor Eurocompany-day

Nog zo'n 340 dagen te gaan en de gulden is bijna voltooid verleden tijd. Vanaf dat moment kopen we benzine, postzegels, melk, kleding en zelfs de super Hollandse Hema-worst met euro's. Hoe ver is men bij de 'hofleverancier van het volk' eigenlijk met de voorbereidingen op die grote omschakeling?

'Schiet een willekeurige Hema-filiaalmanager aan met die vraag, en hij zal zeggen: 'de euro? Die komt toch pas volgend jaar?' Aan het woord is Margreet de Vlaam, projectleider euro bij de Hema B.V. 'Het winkelbedrijf leeft bij de hectiek van de dag. Als ik hen er nu mee lastigval, zullen ze vragen of ik wel goed wijs ben. En dus ben ik met mijn projectteam achter de schermen bezig.'

Hemelvaartsdag 2001 zal op het hoofdkantoor de geschiedenis ingaan als de dag dat de Hema *Eurocompany* werd. Dan wordt het centrale computersysteem, waarover alle inkoop, logistiek, administratie en dergelijke loopt, omgezet naar euro's. 'Als je alles op 1 januari 2002 in één keer wilt omschakelen, wordt het een puinhoop', verduidelijkt De Vlaam. 'Daarom hebben we besloten het hart van ons bedrijf in mei 2001 al te converteren. Vanaf dat moment werkt iedereen bij ons met euro's, behalve de winkels. In het centrale systeem moet voor de winkelgegevens dus een valutavertaaflag worden ingebouwd. Alleen daarvoor hebben we al een aantal IT-projectmanagers in huis.'

Na *Eurocompany-Day* moet het opleidingsplan voor het winkelpersoneel klaar liggen. 'We maken voor de opleiding gebruik van bestaand materiaal en ontwikkelen zelf een aantal dingen, zoals het Eurospel, een hartstikke leuk, monopolieachtig spel met eurogeld.' Voor het opleidingsplan wordt straks in iedere winkel een eurocoördinator aangesteld, die wordt opgeleid om vanaf eind oktober zijn personeel te gaan trainen. 'Veel eerder beginnen heeft geen zin. Dan is het nog te abstract en beklijft de kennis niet. Daarom hebben we in week 50 ook nog een herhalingsmoment ingebouwd waarbij het hele personeel een leuk, door ons zelf ontwikkeld, hulpmiddel krijgt waardoor iedereen weer even snel op het netvlies heeft waar het over gaat.'

Ondanks al deze voorbereidingen, gaat De Vlaam er vanuit dat de afhandeltijd aan de kassa zal worden verlengd. 'Dat betekent dat je ontevreden klanten krijgt en een ontevreden klant komt niet terug. De clou is te proberen de afhandeling in een bepaalde tijd te doen én te laten zien dat je je best doet.'

Bovendien moet het winkelpersoneel naar de klant de zekerheid uitstralen dat ze weten wat ze doen en dat terwijl zij zelf ook voor het eerst met de euro werken. Het is dus heel belangrijk dat het personeel voor 1 januari 2002 al zoveel mogelijk kennis en vaardigheid heeft.'

Op oudejaarsavond breekt dan het moment aan dat ook het winkelcomputersysteem om moet. 'Als je nu iets koopt en de caissière leest de streepjescode, dan wordt het bedrag in guldens gelezen. Op 31 december 2001 starten we in de 275 winkels met het converteren van guldens naar euro's. Dat is *a hell of a job*, met grote kans op fouten. Op 1 januari 2002 moeten alle eurocoördinatoren dan ook in hun winkels zijn om de conversie te controleren. Hier op het hoofdkantoor vormen we met zeker tien leden van de europrojectgroep de helpdesk.'

De volgende ochtend gaan de deuren van de winkels voor het eerst in het eurotijdperk open. Het Hoofd Bedrijfschap

Detailhandel (HBD) heeft met DNB afgesproken dat haar leden de grote distributeurs worden van de euro. De distributie geschiedt doordat de consument vanaf 1 januari tot uiterlijk 28 januari in de detailhandel met zowel guldens als euro's kan betalen, terwijl er alleen nog euro's worden teruggeven. De Vlaam: 'Ik weet ook niet waarom het HBD zich hiertoe heeft verplicht. Is het goedertierenheid van de detailhandel? Eerlijk gezegd denk ik dat ze niet hebben overzien wat het allemaal betekent. De kosten die dit hele project voor ons met zich meebrengt! Daarbij vergeleken was de millenniumovergang een eitje. Als je een doosje wattenstaafjes koopt en je geeft een briefje van honderd gulden, dan krijg je van de caissière veertig euro's en een beetje terug. Om voldoende euro's in huis te hebben, moet ik dan wel weten hoe vaak klanten met een

'Hierbij vergeleken was de millenniumovergang een eitje'

honderdje komen, anders heb ik niet genoeg euro's in huis om terug te geven. Met een wisselmodel van DNB hebben we dat per winkel uitgerekend. Je wilt niet weten hoeveel werk dat is.'

'Eén van de dingen die ik totaal niet begrijp', gaat De Vlaam verder 'is dan ook waarom Europa er niet voor heeft gekozen om te *frontloaden*. Als een kwart van de geldautomaten vanaf kerst met euro's zouden worden gevuld, zodat de consument eerder euro's kan kopen, dan zouden de winkels al zó geholpen zijn.'

Toch wil De Vlaam tot slot één ding benadrukken: 'Ik wil voorop stellen dat ik 'het nieuwe muntje' echt heel erg leuk vind. Het is toch generaties geleden dat er een nieuwe munt werd ingevoerd en ik vind het fantastisch dat ik zoiets meemaak. En behalve dat ik het supergaaf vind, ervaar ik het ook als een blijk van groot vertrouwen dat ik dit mag regelen. En reken maar dat ik dat vertrouwen niet zal beschamen!'

Mevrouw Gré Buse-Kasten (66): 'We moeten ermee betalen, dus zullen we ons snel aanpassen. Net als destijds met het geld uit de muur trekken. Wat hebben we gelachen toen dat werd ingevoerd! Nu we weten hoe vlot het werkt, doen we het elke dag. Het gaat ten slotte om geld en dat is toch het meest interessante wat er is! Ik denk dat ik het heel gauw onder de knie heb. Natuurlijk zal ik in het begin wel thuis even rustig bekijken hoe het zit. Maar dat doe ik nu ook. Iedere avond schrijf ik even op wat ik gepind heb die dag, en wat uitgegeven. Ik ben geen centenpikker maar de grote lijnen houd ik wel in de gaten. Dat zal ik straks ook blijven doen.'

Eva Kuit (28): 'Ik denk dat het goed zal verlopen. Het zal wel even duren voordat we aan die briefjes gewend zijn, dat wel. Voor mijzelf is het geen enkel probleem omdat ik nu al veel met euro's werk. Ik werk bij een bank, in de effectenhandel. Ik zie het dus niet als probleem. Wel denk ik dat het voor sommige mensen lastig zal zijn. Dat is altijd zo bij de invoering van een nieuw betalingssysteem. Sommigen zijn nog steeds niet gewend aan geld halen met de pinpas, die gaan nog steeds naar de balie. Of ik denk dat er genoeg euro's zullen zijn? Jawel, dat heeft de Nederlandsche Bank goed voorbereid, dacht ik. En als het niet zo is, kunnen we zolang nog met guldens betalen. Als er echt een tekort is, dan zullen ze die termijn wel verlengen.'

Hema-klanten in Amsterdam over de invoering van de euro

Mevrouw Gert Jacobs (69): 'Ik denk dat het prima gaat. Ik vind het een vooruitgang. Nergens hoeft je meer je hoofd te breken over vreemde valuta. Het enige waar ik een beetje bang voor ben, omdat ik dat ook in de kranten lees, is dat we in het begin niet over genoeg euro's kunnen beschikken. En ik denk dat het bij de kassa allemaal wat langer zal duren in het begin. Tenzij je klakkeloos accepteert wat je terugkrijgt, maar daar heb ik niet veel vertrouwen in. Voor het winkelpersoneel is het immers ook nieuw. Als klant ben ik al bezig om op een machientje uit te rekenen hoe mijn aankoop in euro's zou verlopen. Ik denk dat het verstandig is als je daar van tevoren alvast een beetje naar gaat kijken. Maar de meeste mensen doen dat niet. Die denken: dat zie ik dan wel weer. Of ik het jammer vind dat de gulden verdwijnt? Nee, ik vind dat ouderen moeten proberen niet steeds te zeggen 'vroeger was alles toch zo goed'. Dat is ouderwets.'

Margrit Kraakman (42) en Roger: 'Ik heb wel van de euro gehoord, maar ik krijg er verder geen informatie over, want ik woon in Guadeloupe en ben hier op vakantie.' **Margrit:** 'Twee muntsoorten in je portemonnee is in ieder geval niet handig. Ik denk dat ik aan het eind van het jaar alles direct omruil in die nieuwe muntjes. Als dat kan, is dat veel makkelijker. Die dubbele prijzen op prijskaartjes in de winkels dwingen je wel tot nadenken. Je realiseert je daardoor dat het eraan komt.'

Ik heb zelf een winkel in tweedehands kleding en daar ben ik er eigenlijk nog helemaal niet mee bezig. Nu je me al die vragen stelt, dringt het tot me door dat ik toch eens moet beginnen. Ik dacht, ik lever alles gewoon in en ga over op de euro, maar er is natuurlijk ook een korte periode dat ik guldens krijg en euro's terug moet geven. Ik mag wel gaan oefenen met het omrekenen. Ik heb gelukkig al wel een calculator met euro's erop.'

Dennis van de Klundert (33): 'Of het economisch handig is, vraag ik me af. Nederland is toch een welvarend land en de gulden een heel degelijke munt. Met de euro krijg je heel andere waarden. Landen die minder sterk zijn, vangen wij als het ware op. Ik ben erg benieuwd welke weerslag het zal hebben op Europa. Ik hoop dat de euro de vooroordelen van landen ten opzichte van elkaar weer een beetje verder weghaalt. Dat we ons meer Europeaan gaan voelen. In Amerika kun je in iedere staat met dezelfde dollars betalen en de mensen zijn echt Amerikaan. In Europa is dat niet zo. De Fransen zeggen: 'kijk ons eens'. En in Nederland zeggen we: 'voor zo'n klein landje doen we het toch erg goed'. Maar ondertussen zijn we allemaal vreselijk afhankelijk van elkaar. En onder invloed van internet is de wereld toch eigenlijk bezig één groot dorp te worden. Misschien is de euro een eerste stap en krijgen we straks wel één wereldmunt. Nee, dat gaan wij niet meer meemaken.'

Karin Tobben (27): 'Geen flauw idee. Misschien zal er wel wat verwarring ontstaan. Je betaalt met guldens en krijgt euro's terug. Dat duurt een paar weken, een overgangperiode. Ik denk dat het ongeveer hetzelfde is als wanneer je in het buitenland op vakantie bent, je moet steeds omrekenen. Ik ben er

helemaal nog niet mee bezig. Ik zie alleen de dubbelgeprijsde stickertjes op de schappen en op mijn werk zie ik euro's op de facturen staan. Misschien is het voor oudere mensen wel een probleem. En voor mensen die met weinig geld rond moeten komen ook, want met de euro lijkt alles veel goedkoper en beseffen mensen niet meer hoeveel iets kost.'

'Voor de euro zal iedereen een extra inspanning moeten leveren'

Het Bureau Euro Omwisseling (BEO) is binnen de Nederlandsche Bank verantwoordelijk voor de distributie van de euromunten. Communicatiemanager Hendrik Jan Eijpe reageert op de problemen die de Hema en sommige van haar klanten voorzien bij de invoering van de euro.

Een Hema-klant is bezorgd of er wel voldoende euro's in de winkels zullen zijn.

'Die bezorgdheid is begrijpelijk, maar niet echt nodig. Wij hebben een omwisselingscenario gemaakt waardoor er geen tekorten hoeven te zijn. De winkeliers moeten wel van tevoren bedenken hoeveel euro's ze nodig hebben. Wij hebben een aantal vuistregels waarmee men dat kan uitrekenen. Die berekening gaat uit van de hoeveelheid transacties van een winkel en het gemiddelde bonbedrag. Iemand die meubels verkoopt, heeft minder wisselgeld in munten nodig dan een bakker. In september ontvangen alle zakelijke klanten van hun bank een brief met daarin de vuistregels en een aanmeldingsformulier voor de bezorgservice.'

De projectleider Euro bij de Hema, vraagt zich af waarom er geen gebruik wordt gemaakt van het zogenoemde frontloaden, het eerder in omloop brengen van eurobiljetten?

'In Europees verband is besloten dat niet te doen en dus doen

we het ook in Nederland niet. Dat besluit is genomen omdat we chaos willen voorkomen. Als we voor de jaarwisseling bankbiljetten onder het publiek zouden brengen, ontstaat er verwarring. Men wil er dan ook mee betalen en dat kan nog niet. Daarom hebben we gekozen voor één duidelijk moment van invoering van de biljetten en kunnen alleen de muntstukken op beperkte schaal eerder worden verkregen.'

In september wordt er begonnen met het 'uitrijden' van de euro's. Waar moeten de winkels het wisselgeld zolang laten?

'Dat moeten de winkels zelf oplossen. Voor de detailhandelaar heeft DNB een haal- en brengservice geregeld die wordt uitgevoerd door de TNT Post Group. Vanaf 27 december wordt het geld door hen bezorgd. De grotere bedrijven die normaal gesproken met waardevervoer werken, zullen dat nu ook doen. Tot de deur van de winkels zijn de vervoerders verantwoordelijk voor het geld, maar daarna moeten de winkels zelf voor de beveiliging zorgen. Het is ons bekend dat de detailhandel problemen heeft met het veilig opslaan van de extra euro's die zij in huis moet hebben. De invoering van de euro betekent nu eenmaal een extra inspanning voor iedereen.'

De waardetransporteurs beginnen al in september met het bezorgen van de euro's, omdat ze het anders niet halen. Zij kunnen het geld ook niet opslaan voor de winkels.

'Dit is geen zaak voor DNB. Dat moeten de winkels en de waardetransporteurs samen oplossen.'

E-trading: de kunst van handelen in stilte

Centrale banken doen onderzoek naar elektronische handelssystemen

Elektronische handelssystemen veroveren de financiële wereld. Bij de handel in aandelen, obligaties en valuta worden de telefoon en de schreeuwende beurshandelaar een uitstervend fenomeen. Hoe gaat het handelen via elektronische systemen in zijn werk en wat zijn de gevolgen hiervan? Een internationale werkgroep van centrale banken, onder voorzitterschap van DNB, deed onderzoek en publiceert de bevindingen komend voorjaar in een rapport. Een voorproefje.

Larissa van Geijlswijk

Computers zijn onmisbaar in de financiële wereld. Ze worden gebruikt om posities van handelaren en beleggers bij te houden, risico's te berekenen en als communicatiemiddel voor het verwerken van transacties waarbij geld en stukken van eigenaar wisselen. Nieuw is e-trading, het handelen via zogenoemde elektronische handelssystemen. Op de aandelenbeurzen worden de gevolgen hiervan al duidelijk zichtbaar: het vertrouwde beeld van de druk schreeuwende en gebarende handelaren, die zo aan

elkaar duidelijk maken hoeveel stukken zij willen (ver)kopen en tegen welke prijs, heeft zijn langste tijd gehad. Verschillende beurzen zijn al overgestapt op een elektronisch handelssysteem dat alle handelaren verbindt, zodat zij hun opdrachten nog slechts hoeven in te typen.

Terwijl de handel in aandelen via een centrale beurs plaatsvindt, geschiedt de handel in overheidsschuld (staatsobligaties) 'over de toonbank'. Er is geen centrale markt, zodat vragers en aanbieders zelden direct met elkaar zaken doen, maar gebruik maken van financiële bemiddelaars (intermediairs) zoals banken en effectenhuizen. De handelaren van deze banken geven voortdurend prijzen af waartegen zij stukken willen kopen en verkopen. Het inkomen van deze zogenoemde *market makers* (of: *dealers*) bestaat uit de marge tussen hun aan- en verkoopprijs.

Ook in de obligatiemarkt rukt het elektronisch handelssysteem op en vervangt daar het traditionele telefoonverkeer. Een pensioenfonds dat obligaties wil kopen, kan via de computer bij verschillende banken tegelijk de prijs opvragen. De banken reageren hierop binnen enkele seconden, waarna het systeem automatisch aangeeft wat de beste prijs is. De *market makers* handelen ook onderling en doen dat tegenwoordig ook via een elektronisch handelssysteem. Een voorbeeld hiervan in Europa is EuroMTS, een systeem waarin de deelnemende banken voortdurend prijzen afgeven voor alle via het systeem verhandelde Europese staatsobligaties. De aangesloten instellingen kunnen vervolgens met een eenvoudige muisklik een obligatie kopen of verkopen.

Welke gevolgen hebben deze systemen voor de markten waarin ze worden gebruikt? Zijn de systemen in een financiële

crisis veilig? Een werkgroep onder voorzitterschap van DNB heeft inmiddels de eerste ervaringen met e-trading geëvalueerd. Tom van Veen, werkzaam op de afdeling Financiële markten, was nauw betrokken: 'De studie heeft zich vooral gericht op de ontwikkelingen op de valuta- en de obligatiemarkt. In deze markten neemt het gebruik van elektronische systemen toe,

Het vertrouwde beeld van druk schreeuwende en gebarende handelaren, heeft zijn langste tijd gehad

maar er zijn wel grote verschillen per deelmarkt, afhankelijk van het soort instrument dat wordt verhandeld en het type marktpartij dat daarbij betrokken is. Het succes van een bepaald systeem valt of staat met het transactievolume, en dus met het aantal deelnemers. Omdat nog niet duidelijk is welke systemen tot de 'winnaars' behoren, nemen veel banken deel in meerdere concurrerende systemen.'

Transparantie en concurrentie

Wat is nu het belangrijkste gevolg van de opkomst van de e-trading-systemen? 'Doordat beleggers tegelijkertijd de prijzen van meerdere banken kunnen opvragen, worden markten transparanter en neemt de concurrentie toe. De handelsmarges van de banken komen onder druk te staan. Sommige banken zullen zich hierdoor uit de handel in obligaties terugtrekken en zich richten op meer profijtelijke activiteiten zoals de advisering. Dit draagt ertoe bij dat de handel zich concentreert binnen een kleine groep banken. Deze banken verwerken dan wel een groter handelsvolume wat de kleinere marge per transactie compenseert. Daarnaast zie je dat door het EuroMTS systeem in de professionele handel de positie van de tussenpersoon sterk onder druk staat.'

De elektronische handelssystemen hebben de financiële wereld en het leven van de *market makers* drastisch veranderd. Via de telefoon kon de handelaar op z'n gemak een prijs afgeven, waarop de belegger er nog eens rustig over kon nadenken. In de huidige situatie hebben de handelaren een computerscherm voor zich, waarop de prijzen van tientallen obligaties staan. Deze prijzen moeten worden aangepast met iedere beweging van de markt om te voorkomen dat een andere *market maker* een obligatie koopt tegen een voor de handelaar onvoordelige prijs.

Van Veen hierover: 'Handelaren kunnen niet alle prijzen voortdurend met de hand aanpassen, daarvoor beweegt de markt te snel. Ze koppelen hun prijzen daarom aan een zogenoemde *pricing engine* (prijsmachine), die de prijzen verandert op basis van een veel verhandeld stuk. Wordt de handelaar 'geraakt' dan past hij de prijs aan zodat de desbetreffende obligatie net iets beter geprijsd is dan de markt. Het gevolg is dat prijzen nog maar enkele seconden standhouden en dat voor sommige obligaties dagelijks meer dan een miljoen prijzen moeten worden afgegeven. Dit stelt hoge eisen aan mensen en systemen.'

DNB speelt niet direct een rol in deze ontwikkelingen, maar vindt het wel belangrijk om goed op de hoogte te blijven. 'De opkomst van e-trading verandert de structuur van de financiële markten, met name de rol van de financiële intermediairs, waaronder de banken. Voor DNB heeft dit gevolgen omdat de uitvoering van het monetaire beleid wordt beïnvloed door deze structuur. Daarnaast zijn we zelf direct betrokken omdat DNB grote financiële reserves heeft, die worden belegd in obligaties en aandelen. We handelen zelf nog niet met een elektronisch handelssysteem, maar zullen dit in de toekomst misschien wel gaan doen.'

Als andere belangrijke motivatie voor het onderzoek noemt van Veen de mogelijke gevolgen van e-trading voor de financiële stabiliteit in de wereld. 'Uit ervaring blijkt dat de grotere prijs-transparantie als gevolg van e-trading ertoe leidt dat prijzen sneller reageren op nieuws in de markt. In de praktijk heeft dit nog geen negatieve effecten gehad voor de stabiliteit van de financiële markten. Daarnaast is van belang wat er gebeurt bij het uitbreken van een financiële crisis, zoals bijvoorbeeld in 1998, toen Rusland niet meer aan zijn verplichtingen kon voldoen. In de valutamarkt, waarin toen al een elektronisch handelssysteem werd gebruikt, bleef dit systeem goed functioneren en werd zelfs nog meer gebruikt dan voor het uitbreken van de crisis.'

Valt het dan wel mee met de gevolgen voor de financiële stabiliteit? Van Veen: 'De eerste ervaringen met deze systemen zijn positief. Aan elektronische systemen kleven echter risico's, zoals de mogelijkheid dat ze uitvallen. Het rapport brengt deze risico's in kaart, als basis voor verdere discussie. Mogelijk kan hieruit volgen dat het nodig is om richtlijnen op te stellen voor banken voor het gebruik. Zoals een zeer regelmatige *back-up* en procedures die klaarliggen voor het geval het systeem uitvalt. Als bepaalde systemen een markt gaan domineren, kan het *down* gaan daarvan verstrekkende gevolgen hebben. Het is nu nog moeilijk voor te stellen, maar over een paar jaar weten handelaren misschien niet meer hoe ze in zo'n geval de telefoon moeten gebruiken.'

Prijsstabiliteit, gedefinieerd als een geringe toename van de consumenten-prijsindex (cpi) op middellange termijn, is in veel westerse landen de doelstelling van het monetair beleid. Toch is de cpi niet altijd de beste leidraad voor het actuele monetair beleid. Moet de centrale bank de rente verhogen als de cpi-inflatie door een scherpe toename van olie- of voedselprijzen oploopt? Dat hangt af van verschillende factoren. Bijvoorbeeld van de vraag of sprake is van een tijdelijke prijsschok of van een langdurige. Bij een langdurige schok is er een reëel gevaar dat deze de lonen en prijzen van andere goederen gaat opstuwen. In dat geval zal tijdig moeten worden gereageerd om de inflatiedruk op middellange termijn te temperen.

Ook het feit dat de cpi slechts prijsveranderingen bij consumptiegoederen meet, beperkt zijn bruikbaarheid. Als vermogensprijzen (huizen, aandelen) toenemen, wordt dit niet 'officieel' inflatie genoemd. Toch zijn vermogensprijsfluctuaties van groot belang voor de koopkracht. Bovendien zijn omvangrijke vermogensprijsfluctuaties niet zonder gevolgen voor de economie. Zo heeft de stijging van huizenprijzen in Nederland bijgedragen aan de hoge bestedingengroei en bijbehorende inflatierisico's.

Zonder te tornen aan een lage cpi-inflatie als doelstelling van monetair beleid, beoordelen centrale banken ook andere maatstaven van kern- of onderliggende inflatie wanneer zij over rentetarieven beslissen. Deze alternatieve maatstaven beogen de cpi te schonen voor (incidentele) prijsfluctuaties die het zicht op de onderliggende trend in de inflatie vertroebelen. Daarnaast heeft de aanhoudende toename van huizenprijzen en aandelenkoersen de discussie over of en hoe bij de meting van inflatie rekening moet worden gehouden met vermogensprijzen, nieuw leven ingeblazen. Over deze thema's organiseerde de afdeling Wetenschappelijk onderzoek en econometrie van DNB onlangs een internationale research-conferentie onder de titel 'Measuring Inflation for Monetary Policy Purposes' voor experts uit de universitaire en centrale bank-wereld.

De conferentie leverde een beeld op van het grote aantal maatstaven van kerninflatie. Sommige van deze maatstaven laten prijzen van bepaalde goederen buiten beschouwing of wegen prijzen niet mee als hun mutatie te groot is. Weer andere zijn erop gericht

de onderliggende trend dan wel de monetaire component in de cpi-inflatie te identificeren. Nadeel van al deze kerninflatiemaatstaven is het ontbreken van een solide theoretische grondslag. Omdat kerninflatie niet direct waarneembaar is, kan niet worden getoetst of dergelijke inflatiemaatstaven daadwerkelijk tot een beter monetair beleid bijdragen. De beoordeling ervan vindt daarom voornamelijk plaats op grond van praktische criteria, zoals de frequentie en eenvoud waarmee kan worden gemeten, de geschiktheid voor communicatie met het publiek, en de volatiliteit van de kerninflatie ten opzichte van de cpi-inflatie.

Een minder vrijblijvende statistische beoordeling van kerninflatiemaatstaven werd voorgesteld door onderzoekers van de Portugese centrale bank. In hun visie moet kerninflatie de trendmatige component van de cpi-inflatie representeren en moet deze de cpi-inflatie kunnen voorspellen. De cpi exclusief energie en voedsel – een veelgebruikte kerninflatiemaatstaf – bleek niet aan deze criteria te voldoen en is daarom een 'misleidend' kompas voor het monetaire beleid. Het zijn juist de energie- en voedselprijzen die de toekomstige ontwikkeling van de cpi-inflatie blijken te voorspellen! Onderzoekers van DNB kozen daarentegen voor een aanpak die voor het eerst een theoretisch gefundeerde inhoud geeft aan het begrip kerninflatie. Zij toonden aan dat de op zogenoemde structurele VAR-modellen gebaseerde kerninflatiemaatstaven met grote meetfouten zijn behept en daarmee onbruikbaar zijn voor het monetair beleid.

Is het überhaupt zinvol om het rentebeleid op een kerninflatiemaatstaf af te stemmen, terwijl de doelstelling van het monetair beleid de beheersing van de cpi-inflatie is? Volgens een studie van de Zweedse centrale bank is dit inderdaad mogelijk, maar is het niet

voldoende om blind te varen op kerninflatiemaatstaven. Belangrijk voor een effectief monetair beleid is vooral een correcte diagnose van oorsprong, duur en transmissie van verstoringen van het macro-economische evenwicht, zo luidde de conclusie.

Naast prijzen voor goederen en diensten in de lopende sfeer, waarop alle kerninflatiemaatstaven zijn gebaseerd, kunnen ook prijzen in de vermogenssfeer relevant zijn. Charles Goodhart, voormalig lid van het *Monetary Policy Committee* van de Bank of England, toonde zich een gepassioneerd pleitbezorger voor uitbreiding van de dekking van inflatiemaatstaven met vermogensprijzen. Een monetair beleid dat zich alleen richt op de gangbare inflatiemaatstaven reageert niet op zuiver speculatieve vermogensprijsstijgingen. Maar zodra de zeepbel barst, reageert het monetair beleid veelal wel met een renteverlaging. Deze asymmetrische beleidsreactie lokt roekeloos gedrag (*moral hazard*) uit op financiële markten en verhoogt zo de kans op zeepbellen. Volgens Goodhart zouden met name huizenprijzen in onze inflatiemaatstaven moeten worden opgenomen.

Tijdens de conferentie werd duidelijk dat aan de meeste kerninflatiemaatstaven belangrijke bezwaren kleven. Deze hebben geen of een zeer zwakke theoretische fundering, waardoor het onduidelijk is wat zij eigenlijk meten. Of ze zijn behept met significante meetfouten en geven soms misleidende signalen. Het toepassen van alternatieve inflatiemaatstaven betekent bovendien niet dat het monetair beleid beter wordt. Belangrijker is oorsprong, duur en transmissie van economische schokken correct te duiden. Dit geldt ook voor vermogensprijzen. Een juiste diagnose van vermogensprijsfluctuaties is immers nog steeds een groot probleem.

Peter van Els

Op de drempel van een nie

Gerard Vissering gaf 'oude mannenbank' nieuw

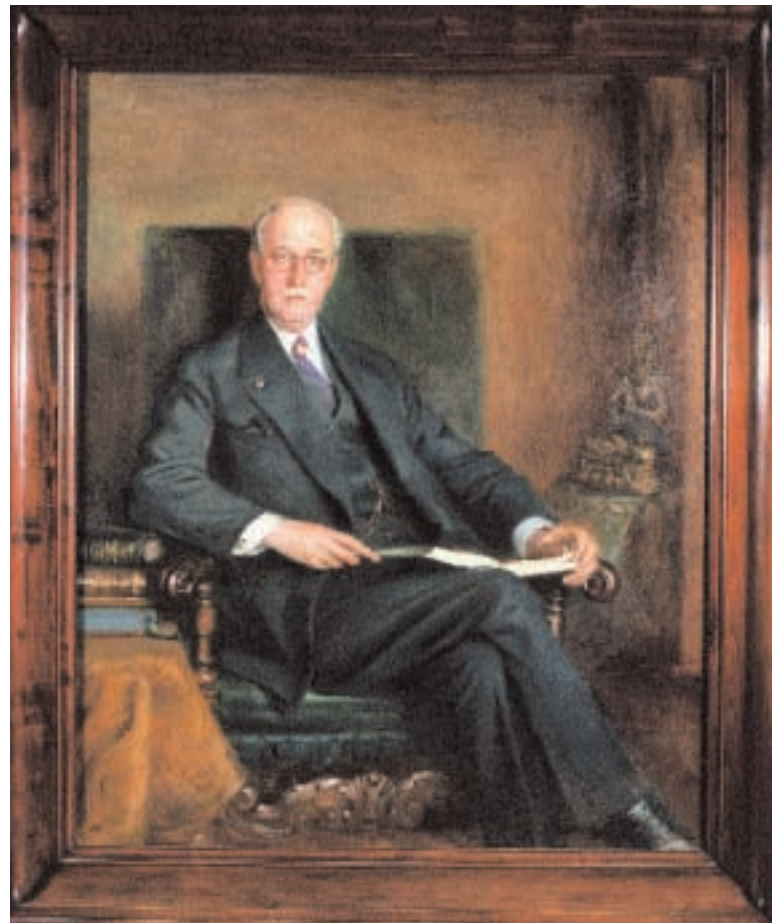
In Gerard Vissering, die in 1912 aantrad als president van de Nederlandsche Bank, zien sommigen een Nederlandse representant van de *Edwardian*. Deze figuur, genoemd naar de gentleman-koning Edward VII, is de archetypische dandy van de 19e eeuw, de eeuw die in 1914 abrupt eindigde door de Eerste Wereldoorlog. Vissering, de met zorg geklede ijdelruit, was zonder twijfel een Edwardian, maar veeleer nog was hij een typische overgangfiguur zoals de geschiedenis van zijn presidentschap laat zien.

Corry van Renselaar

Gerard Vissering volgde in 1912 de hoogbejaarde Norbert van den Berg op als president van de Nederlandsche Bank. Hij was 47 jaar en had al een imposante carrière achter de rug in de financiële sector. Met als hoogtepunt het presidentschap van de Javasche Bank in Batavia, dat voor hem de gedroomde opstap naar de Nederlandsche Bank bleek. Vissering trof bij het binnentreden van het pand aan de Oude Turfmarkt naar eigen zeggen een 'wel erg oude mannenbank aan'. Onder Vissering maakt DNB de overstap van de negentiende naar de twintigste eeuw. In personeel en organisatorisch opzicht – Vissering nam maatregelen ter verbetering van de *efficiency* van het bedrijf – maar vooral door de introductie van een reeks technische uitvindingen van de decennia daarvoor. In snel tempo deden de type- en telmachine hun intrede, kwam er een stencilapparaat, een 'radio-telegraaf-inrichting' en een telefooncentrale. Die laatste werd bediend door de eerste vrouwelijke medewerker die DNB in het honderdjarig bestaan kon begroeten. Overigens wel op voorwaarde dat zij bij een eventuele 'daad van het huwelijk' het pand onmiddellijk zou verlaten.

Ook in andere opzichten toonde Vissering zich een modern president. Onder zijn leiding ontwikkelde DNB zich van een 'gewone' commerciële bank met bijzondere taken, zoals de uitgifte van bankbiljetten, tot een *banker's bank*, een centrale bank die ook internationaal gezag verwierf. Als geen ander had hij oog voor de groeiende internationalisering van de economie.

Gerard Vissering in 1927

uwe eeuw

gezicht

Modern was ook dat Vissering de publiciteit zocht en bespeelde. Hij wilde de Nederlandsche Bank dichter bij de samenleving brengen, haar beleid uitleggen en toelichten.

Het presidentschap van Vissering zal echter, zijn vele verdiensten ten spijt, wel altijd verbonden blijven met het enorme verlies (circa NLG 30.000.000) dat DNB in 1931 leed toen Engeland op 20 september van dat jaar van het goud ging. En juist in deze crisisperiode liet Vissering zien hoezeer hij mentaal nog in de negentiende eeuw stond. Vissering kon eenvoudig niet geloven dat Engeland de gouden standaard, het symbool van monetaire stabiliteit, zou loslaten. Blind voor de gevolgen van de beurskrach van Wallstreet (1929) en verblind door het machtige, maar onder de oppervlakte al door oorlog en recessie aangetaste Britse wereldrijk, hoorde Vissering in augustus 1931 in Londen wat hij wilde horen: dat de *Bank of England* het Nederlandse pondentegoed garandeerde. Visserings vertrouwen in de Engelse centrale bank en zijn gouverneur Montagu Norman – de toenmalige Alan Greenspan – was zo groot, dat hij ook in de dagen onmiddellijk na 20 september het pondenbezit niet van de hand wilde doen, tegen het dringende advies van zijn mededirecteuren in. En dat terwijl het pond, dat op 19 september nog NLG 12,03 waard was, in sneltreintempo zijn waarde verloor en op 30 september nog maar op NLG 8,80 stond.

Smoesje

Vissering zou deze gebeurtenis nooit te boven komen. Ruim veertien dagen na de val van het pond vroeg Vissering ontslag, om gezondheidsredenen. Visserings biograaf, Joh. de Vries,

Onder leiding van Vissering ontwikkelde DNB zich tot een centrale bank die internationaal gezag verwierf

geloof niet dat dat een smoesje was. Zijn fysieke gesteldheid speelde hem al langer parten en in kleine kring was eerder op zijn terugtreden aangedrongen. Bovendien was de omvang van het pondenverlies op de dag dat Vissering zijn vertrek aankondigde nog niet precies berekend en waren bijvoorbeeld ook de Banque de France en de Nationale Bank van België er ingetuid, en voor nog veel grotere bedragen.

Voor Vissering gaf de woordbreuk van de Bank of England

Het Nederlandse volk treurt om het pondenverlies. Een spotprent uit De Zakenwereld van 5 december 1931.

de doorslag. DNB meende recht te hebben op een schadeloosstelling. Er is zelfs nog even met de gedachte gespeeld om Engeland voor het Permanente Hof van Justitie in Den Haag te slepen. Woordbreuk, zo ongeveer het ergste wat Vissering, de *Edwardian* in hart en nieren, zich voor kon stellen. Zijn wereld stortte in en hem viel weinig anders te doen dan af te treden. Natuurlijk peinsde de Bank of England er niet over DNB de schade te vergoeden. Zij hanteerde daarvoor een keihard twintigste-eeuws argument: er stond niets op schrift van de gesprekken die Vissering in augustus 1931 in Londen voerde. ‘Opmerkelijk, omdat van ieder gesprek (door de Bank of England, CvR) een ‘note of conversation with...’ wordt vastgelegd’, noteert De Vries droogjes.

Zo blijft voor de buitenwacht Visserings vertrek altijd in één adem genoemd met de val van het pond. DNB herinnert zich haar *gentleman*-president vooral door zijn sierlijke nalatenschap. Vissering schonk de achterblijvers zijn handgesneden, uit Nederlands-Indië afkomstige gekrulde *secrtaire-table*, het speciaal voor hem ontworpen goudbestikte galakostuum met steek en sjerp dat hij droeg bij koninklijke ontvangsten, en zijn in leer gevatte Volledige Werken. Samen met een keur aan snuisterijen en tooien zij de Visseringkamer die nog steeds in de Pakhuizen is te bezichtigen. Een eerbetoon aan de man die DNB moderniseerde maar zelf het liefst in een negentiende-eeuws boudoir vertoefde. De stijkkamer doet hem in alle opzichten recht, al was het alleen maar dat zijn elegante meubilair op zakelijk, twintigste-eeuws zeil is neergezet.

Lees vooraf eerst de

Folder informeert over financiële producten, risico's

'Rendementen uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst'. Met deze standaardzin wijzen sommige financiële instellingen erop dat beleggingsproducten risico's kennen. Voor minister Zalm van Financiën gaat de informatievoorziening rond beleggingsproducten niet ver genoeg. Vooruitlopend op een wet die dit moet regelen, ontwikkelt de Raad van Financiële Toezichthouders (RFT) een 'bijsluiter' voor financiële producten. Deze moet de kernpunten van een product kort en krachtig toelichten.

Rutger Vahl

Officieel heet het 'kernpuntendocument', maar in de wandelingen spreekt iedereen al over de 'financiële bijsluiter'. De associatie met de medische bijsluiter is niet helemaal onlogisch. Immers, in navolging van de farmaceutische industrie gaan banken, verzekeraars en effectenhuizen klanten wijzen op risico's en mogelijke 'bijwerkingen' van financiële producten en diensten.

Het kernpuntendocument komt er op verzoek van de minister van Financiën. Nu het aantal complexe producten steeds meer toeneemt, vraagt Zalm zich af of de informatievoorziening rond deze producten nog wel optimaal is. Weet de consument in alle gevallen wat hij of zij koopt? Kan deze de risico's van bijvoorbeeld beleggingsproducten voldoende inschatten? Op verzoek van de minister onderzocht de Raad van Financiële Toezichthouders (het samenwerkingsorgaan van DNB, Stichting Toezicht Effectenverkeer en Verzekeringkamer) hoe de informatievoorziening rond financiële producten duidelijker kan.

Onlangs werd een eerste versie van het document gepresenteerd aan de betrokken instellingen. Het moet een blauwdruk zijn voor de toekomstige 'bijsluiter': een document dat financiële instellingen aan klanten meegeven voordat deze een bepaald product kopen. In de bijsluiter kan dan eerst worden gelezen wat het product precies inhoudt, wat de risico's zijn en hoe de rendementsverwachting is.

Niet dat de financiële sector de voorlichting aan klanten heeft verwaarloosd. Sinds enkele jaren hanteren verzekeraars bij beleggingsproducten de zelf ontwikkelde Code Rendement en Risico. De Code wijst er onder meer op dat beurskoersen niet alleen stijgen maar ook kunnen dalen. Ook laten verzekeraars hun financiële producten vergezeld gaan van een leeswijzer. Deze geeft aan hoe de kostenstructuur van het financiële product eruitziet.

Een stap in de goede richting, meent Zalm, maar het kan beter. Wetgeving voor alle complexe financiële producten blijft noodzakelijk. Probleem is namelijk dat bijvoorbeeld effectenhuizen, in tegenstelling tot de verzekeraars, geen branchebrede zelfregulering kennen. Bovendien leert de praktijk dat verzekeraars de Code Rendement en Risico verschillend interpreteren. Ook de productleeswijzer is niet altijd even toegankelijk. 'De eisen ten aanzien van het kernpuntendocument gelden voor banken, verzekeraars en effectenhuizen en zijn voor iedereen gelijk', zegt Jos Denissen (DNB) van de commissie Consumenten-

bijsluiter

en kosten

Minister wil betere informatieverstrekking

Het kernpuntendocument staat niet op zichzelf. Ook op andere fronten streeft minister Zalm naar een betere informatievoorziening rond financiële producten. Zo is er sinds kort een centraal informatienummer (de 'Toezichtslijn') voor consumenten met vragen over financiële instellingen en het toezicht daarop. Via een doorschakelsysteem worden bellers doorverbonden met de juiste toezichthouder (DNB, VK of STE). Daarnaast gaan extra regels gelden voor reclame-uitingen van financiële dienstverleners. Alle advertenties moeten voorzien zijn van het nummer van de toezichthouder, waarschuwen voor beleggen met geleend geld en klachten- en garantieregelingen vermelden. Samen met het kernpuntendocument denkt minister Zalm zo de transparantie van financiële producten te vergroten en de marktwerking in de sector te bevorderen.

tenzaken van de RFT. De bijsluiter moet toegankelijke en objectieve informatie geven over een product of dienst. Nu is het vaak nog zo dat voorlichtingsmateriaal óf heel commercieel óf juist heel juridisch van toon is. Denissen: 'Na het lezen van de bijsluiter moet je als klant een duidelijk beeld hebben van het product, kunnen inschatten wat het risicoprofiel is en dit kunnen vergelijken met soortgelijke producten van andere aanbieders. Op basis van die informatie kun je vervolgens beslissen of je het product wel of niet wilt hebben.'

Juridisch jargon

In Engeland is de financiële bijsluiter al jaren een bekend verschijnsel. De RFT heeft bij de ontwikkeling van het kernpuntendocument dan ook goed naar het Engelse voorbeeld gekeken. En ook naar wat fout kan gaan. In Engeland gebruiken sommige instellingen de bijsluiter namelijk als handleiding bij producten. Met als gevolg dat de informatie soms twaalf pagina's of meer beslaat. Ook het juridische jargon is niet van de lucht. 'Dat willen we in Nederland voorkomen', stelt Denissen. 'Hoe is nog niet helemaal duidelijk. Wel moet de financiële bijsluiter zoveel mogelijk een gestandaardiseerde en dus herkenbare structuur hebben. Geschreven in een taal die ook voor niet-ingewijden te begrijpen is.'

Voordat de bijsluiter kan worden ingevoerd, moet nog een aantal hindernissen worden genomen. Allereerst is dan de vraag welke producten wel en welke geen bijsluiter behoren te krijgen.

De minister spreekt van 'complexe' producten. Maar wat is complex? Volgens het RFT gaat het met name om levensverzekeringen, pensioenvoorzieningen, beleggingsproducten, hypotheek en consumptief kredieten. 'In deze snel veranderende markt zal de lijst echter continu *up-to-date* moeten worden gehouden', stelt Denissen vast. Het grootste probleem vormt de omschrijving van het risicoprofiel van financiële producten. Veel instellingen werken met 'gemiddelde rendementen'. Dit zegt echter niet zo veel, omdat met een hoog gemiddelde kan worden geschermd als een belegger een groot risico neemt. Denissen: 'Toch heeft de consument juist veel behoefte aan historische rendementen. Die zeggen hem namelijk het meest. We onderzoeken hoe we risico's zo uniform mogelijk kunnen aangeven. Daarbij valt bijvoorbeeld te denken aan getallen op een schaal van één tot vijf. Of aan een kleurcodering. De oplos-

Banken, verzekeraars en effectenhuizen gaan klanten wijzen op risico's en 'bijwerkingen' van financiële producten en diensten

sing hebben we nog niet. De risicoparagraaf bevat daarom nu nog verbale waarschuwingen en indicaties. Ook de beste manier om kosten in kaart te brengen, wordt nog onderzocht.'

De betrokken branches hebben overwegend positief gereageerd op de eerste versie van het kernpuntendocument. Het Verbond van Verzekeraars staat er 'welwillend' tegenover, maar plaatst een aantal kanttekeningen. 'Wij willen graag dat er nader onderzoek komt naar de precieze informatiebehoefte van de consument', licht Ankie van Leeuwen van het Verbond toe. 'Het blijkt namelijk dat bepaalde uitdrukkingen, die voor de sector heel gangbaar zijn, door de consument verkeerd worden geïnterpreteerd. Zo denken sommige mensen bij het begrip 'standaard fondsrendement' aan een rendement dat je standaard ontvangt.'

De Nederlandse Vereniging van Banken zegt bij monde van directeur Hein Blocks achter het kernpuntendocument te staan. De door de minister gewenste wetgeving doorkruist weliswaar de zelfregulering waaraan de banken al enige tijd werken, maar heeft als voordeel dat de regels nu voor alle partijen gelden en voor iedereen even streng zijn. Blocks: 'Alleen op het punt van de risicoclassificatie vinden de banken dat het kernpuntendocument moet worden aangescherpt. We zijn voorstander van een uniforme indicatie, op voorwaarde dat deze de risicoverschillen tussen producten niet al te zeer versimpelt. Daarnaast heb je te maken met producten waarbij het risicoprofiel in korte tijd kan veranderen. Denk aan gemengde producten die zowel in aandelen als obligaties beleggen. Als de aandelen sterk stijgen, is dat van invloed op het risicoprofiel. Hoe gaan we daarmee om in het kernpuntendocument?'

Het concept-kernpuntendocument wordt de komende maanden onder consumenten getest. De RFT hoopt kort daarop de definitieve tekst klaar te hebben. Dan wordt ook duidelijk wanneer de consument zijn eerste bijsluiter kan verwachten bij een nieuwe hypotheek of levensverzekering.

De zes rechterhanden van de directie

Op het directiesecretariaat is de tijd van de mantelpakjes voorbij

Op weg naar de directievertrekken van de Nederlandsche Bank ga je over een chique marmere trap en door een prachtige hal vol kunst. Het is er rustig. Niets verradt de hectiek waarmee de directiesecretaresses elke dag te maken hebben. Als je in de ruimte komt waar ze allemaal zitten, zie je geen statige dames in mantelpak. De directiesecretaresses zijn vlotte meiden die er plezier in hebben alles zo te regelen dat een directeur zich niet bezig hoeft te houden met bijzaken.

Margreet van Schaik

‘De tijd dat de directiesecretaresses de gasten van de directeur ontvingen en koffie serveerden, is allang voorbij. Daar hebben we tegenwoordig de bodes voor.’ Aan het woord is Jan van der Rijt die nu vijftien jaar chef de bureau is van het algemeen directiesecretariaat. Hij houdt zich onder meer bezig met de coördinatie van deze afdeling. Van der Rijt regelt de vervanging bij ziekte, zwangerschapsverlof en vakanties. Bovendien doet hij de werving en selectie van nieuwe secretaresses. ‘Voor onze vier directieleden hebben we zes directiesecretaresses. Van de zes werken er vijf parttime. Er zijn steeds vier directiesecretaresses op de afdeling aanwezig, waardoor iedereen makkelijk op de hoogte raakt van wat er speelt en wat er moet gebeuren. En hoewel iedere directiesecretaresse voor één directeur werkt, zijn ze met elkaar een echt team. Ze helpen elkaar waar het nodig is.’

Een directiesecretaresse is tegenwoordig de rechterhand van de directeur, een assistent die ervoor zorgt dat de directeur zijn werk goed kan doen. Ze behandelt de inkomende en uitgaande post, houdt de agenda bij, neemt de telefoon op, plant verga-

deringen en bespreekt de accommodatie daarvoor. Soms noteert ze ook nog wel, maar ze plant ook de reizen voor haar directeur met behulp van het reisbureau binnen DNB. ‘Organiseren en regelen zijn, naast de algemeen secretariële taken, tegenwoordig heel belangrijk. Het is natuurlijk belangrijk

‘Het is belangrijk dat je als directiesecretaresse goed met vertrouwelijke informatie kunt omgaan’

dat je op deze plek goed met vertrouwelijke informatie kunt omgaan. Dat wordt van iedereen hier verwacht, maar bij het directiesecretariaat geldt dat nog net even meer, omdat de secretaresses veel belangrijk nieuws het eerst horen. Tot nu toe is dat altijd goed gegaan, want het is een leuke ploeg meiden met een groot verantwoordelijkheidsgevoel.’

Rory Blokzijl (30) werkt ruim een jaar voor Jaap Koning, directeur Intern bedrijf en betalingsverkeer en Henk Brouwer, directeur van het directoraat Monetaire zaken. Ze deelt die duobanen met Chantall van Niekerk en Daniëlle de Lange.

‘Ik werk graag voor een directeur. Dat deed ik ook de zeven jaar voordat ik bij DNB kwam en in de mode werkte. Je bent eigenlijk een assistent die ervoor zorgt dat alles zo reilt en zeilt dat de directeur zich niet druk hoeft te maken over futilliteiten en bijzaken. Vooral het regelen en organiseren vind ik interessant en afwisselend werk. Meneer Brouwer vertrouwt op mij wat dat betreft; hij maakt veel dienstreizen. Een van mijn taken is het maken van schema’s voor de reizen. Ik regel alles wat daarbij komt kijken: ik vraag de reis en het verblijf aan, bespreek dat met hem, zorg dat de vreemde valuta klaarligt en regel dat de dossiers die hij mee moet nemen op tijd binnen zijn.’

‘Meneer Koning heeft een ander takenpakket en daardoor is mijn werkwijze bij hem anders. In het begin moest ik best wennen om twee directeuren te assisteren. Maar aan de andere kant is het werken voor allebei interessant. En dat geldt ook voor werken bij DNB, want een standaard secretaressebaan ambieer ik niet. Hoewel het soms best druk en daardoor zwaar is. Dat bleek pas nog toen Chantall en ik op een cursus wilden over duobanen. Dat is lastig te regelen, want overdag moet je er toch zijn voor je directeur. Gelukkig lukte het ons toch.’

Paula Hofkamp (44) is bijna drie jaar secretaresse van Arnold Schilder, directeur van het directoraat Toezicht. Dat doet ze vier dagen in de week. Twintig jaar geleden begon ze als fulltime poolsecretaresse bij DNB.

‘Die pool bestond uit een groep secretaresses die in de hele Nederlandsche Bank ingezet kon worden. Vervangingswerk dus. En als dat er niet was, werkte je op de afdeling Secretarie. Een jaar later werd ik vaste secretaresse van een onderdirecteur. Als je daar zat, werd je ook de vervangster van een directiesecretaresse. Toen was het wel wat anders dan nu. Het was soms letterlijk moeilijk om over de drempel te stappen en de kamer van een directeur in te gaan. Het was echt een eer om voor een directeur te werken. Je keek enorm tegen die mensen op en ik vond het toen ook best eng. Dat is wel veranderd, hoor. De jonge meiden van nu komen heel anders binnen, makkelijker en losser. Dat vind ik veel gezonder. Vroeger was het veel stijver. Ik vind de sfeer bij de directie prettig, informeel. Praktisch iedereen noemt elkaar bij de voornaam. Alhoewel er altijd afstand is natuurlijk. Ik weet nog dat Arnold Schilder mij en mijn collega Mieke (Karemaker, red.) mee uit lunchen nam. Hij was de eerste directeur die dat deed. Hartstikke leuk. Zo leer je elkaar wel kennen. Maar ik denk dat een chauffeur een veel persoonlijker band met de directeur heeft dan wij. Zij zijn vaak samen onderweg, dan is er meer tijd voor een gesprek.’

Als negentienjarige kwam Chantall van Niekerk (31) uit Brabant naar Amsterdam, terwijl ze daar nu juist niet heen wilde. Ze werkt drie dagen per week voor Henk Brouwer, directeur Monetaire zaken.

'Ik had korte tijd een baan in Brabant en ben toen gaan solliciteren op vacatures door heel Nederland. Het maakte me niet uit waar, als het maar niet in Amsterdam was. Juist de hoofdstad werd het, bij DNB. Ik kwam terecht in de secretaressepool met allemaal meiden van mijn leeftijd. Super gezellig. Ik werkte steeds voor een andere (onder)directeur of op een andere afdeling. Omdat een van de directiesecretaresses zwanger raakte, kon ik een halfjaar voor haar invallen. Later werd door wat verschuivingen de directievlugel mijn vaste plek. Toen was het fulltime, maar sinds ik moeder ben, werk ik parttime voor Henk Brouwer.'

'In de tien jaar dat ik hier werk, is vooral door de computer veel veranderd. We verwerken veel e-mails en houden ook een elektronische agenda bij. Daarvoor hebben we zelfs twee beeldschermen staan, anders blijf je bezig de verschillende programma's op te starten. Nog een andere consequentie: vroeger was het wat rustiger als je directeur op reis was, nu neemt hij zijn laptop mee en gaat het werk gewoon door. De werkdruk is hoog. Ziek zijn, daar hebben we gewoon de tijd niet voor. Je kunt een dag ziek op bed liggen, maar dan denk je de tweede dag: ik neem maar een paar pillen en ga weer, want anders zit mijn collega met een dubbele taak. Daarom ben ik ook wel blij met drie dagen werk, dan heb je minder hard een vrije dag nodig.'

Daniëlle de Lange (31) is drie dagen per week directiesecretaresse van Jaap Koning, directeur Intern bedrijf en betalingsverkeer.

'Ik noem mijn directeur nog steeds meneer en spreek hem aan met u. Dat wil hij ook en ik vind dat prima. We hebben een goede band. Ik werkte bij een advocatenkantoor in Amsterdam voor ik bij DNB terechtkwam. Ik begon fulltime, maar sinds juni vorig jaar werk ik drie keer negen uur. Samen met Rory (Blokzijl, red.) zorg ik ervoor dat alles zo prettig mogelijk loopt voor meneer Koning. Die duobaan gaat prima, we werken goed samen en raken steeds meer op elkaar ingespeeld. Ook de directeurs vinden het nu heel vanzelfsprekend. Ze komen naar degene die er zit, want ze weten dat ze bij ons allemaal terecht kunnen. Dat is een grote verandering met tien jaar geleden, toen parttime werken nog nieuw was. Ook was het minder gebruikelijk dat je een lange broek droeg. Daar heb ik tijdens het sollicitatiegesprek zelfs nog naar gevraagd, want alleen maar rokken zag ik niet zitten.'

'De werkdruk is groter geworden. Er is wel een pool met twee invalsecretaresses, van wie wij in principe 'gebruik' mogen maken. Alleen zijn zij hier natuurlijk niet ingewerkt. Als je het dan heel druk hebt, kun je het er niet bij hebben om ook nog een vervangster wegwijs te maken en kun je het eigenlijk beter zelf doen. Ik vind het werk nog steeds heel leuk.'

Mieke Karemaker (39) is al zestien jaar secretaresse van Nout Wellink, president van de Nederlandsche Bank.

‘Ik deel mijn baan met Birgit van der Laan, want ik werk part-time. Twintig jaar geleden begon ik op Secretarie als invalkracht. In 1986 werd ik vaste secretaresse van Nout Wellink en dat ben ik gebleven toen hij president werd. Ik heb al veel met hem meegemaakt in de jaren dat we samenwerken. Hij is altijd heel open geweest en als je problemen hebt, kun je bij hem terecht. Hij is altijd dezelfde gebleven. Het klikt goed tussen ons. Mijn werk veranderde natuurlijk wel, omdat ook zijn werk anders werd. Ik heb wel eens gedacht aan een nieuwe baan, maar nu ik twee kinderen heb, zie ik het niet zitten om meer te gaan werken en misschien wel weer een nieuwe opleiding te gaan volgen. Bovendien heb ik het nog altijd erg naar mijn zin. Het is een leuke club meiden en de samenwerking met Birgit gaat prima. We zien elkaar elke vrijdag en dan hoort ze van mij wat er de afgelopen week is gebeurd. Op woensdag draagt ze het werk via e-mail aan mij over. Je helpt elkaar als het nodig is en tikt elkaar op de vingers als het niet zo goed gaat, dat moet kunnen, vind ik. Het bijzondere van dit werk is de vertrouwelijkheid die van je wordt gevraagd. Dat is toch net even anders dan in een andere secretaressebaan. Je hoort en ziet veel, dat geeft meerwaarde en diepgang aan je werk en maakt het spannend en leuk.’

Birgit van der Laan (38) hoort bij de ‘oudere’ garde van het directiesecretariaat. Ze werkt twee dagen per week voor Nout Wellink en één dag voor Arnold Schilder, de directeur van het directoraat Toezicht.

‘Een kleine twintig jaar geleden begon ik op Secretarie als typiste en van het een kwam het ander. In 1992 werd ik vaste directiesecretaresse. Ik vind het heel leuk, want je pikt veel mee van wat er in de top gebeurt. Er is altijd van alles aan de hand en je maakt heel wat mee. Maar het is ook ‘gewoon’ werk en je went eraan. Al zijn het allemaal ‘hoge’ directeuren, het contact dat we hebben, is heel persoonlijk. We kennen elkaar al lang en dan groeit dat natuurlijk. Als er iets is, zal Nout Wellink niet nalaten nog eens te vragen hoe het ermee is. Dat is wel anders dan twintig jaar terug, toen was er toch meer afstand.’

‘Steno was nog een vereiste, tegenwoordig spreken de directeuren vaak bandjes in die wij uitwerken. De automatisering heeft veel dingen makkelijker en sneller gemaakt. Toch is het werk niet rustiger geworden, eerder drukker. Omdat ik in deeltijd werk, heb ik nog meer de neiging om alles af te maken, want de volgende dag moet mijn collega ermee verder en anders zit zij met de brokken. Af en toe flink doorwerken dus, maar de sfeer onderling is heel goed en dat maakt het leuk.’

**De stille krachten van DNB?
Isabella Ciocca is één van de
onmisbare mensen die achter de
schermen belangrijk werk doen.
Zij zorgt ervoor dat DNB'ers op
zakenreis ongekreukt en uitgerust
aankomen op de plaats van
vergadering.**

De travelmanager

Naam: Isabella Ciocca

Leeftijd: 39

In dienst: 20 jaar

De een wil juist aan het gangpad zitten, de ander liever aan het raam maar rekening houden met de stand van de zon tijdens de vlucht, dat kan Isabella Ciocca niet beloven. Ciocca is travelmanager bij DNB en heeft kritische klanten: de reizende DNB'er. Na zelf een hele reis binnen DNB te hebben afgelegd – van administratief medewerkster tot directiesecretaresse – werkt Ciocca nu sinds drieënehalf jaar bij het reisbureau van DNB. Zij boekt dagelijks binnen- en buitenlandse zakenreizen voor directieleden en medewerkers.

Toen Ciocca twintig jaar geleden in dienst kwam, was het reisbureau van DNB net opgericht. Omdat DNB veel werkcontacten heeft met instellingen in het buitenland, zoals met de BIB (Bank voor Internationale Betalingen) in Bazel, het IMF in Washington en de Europese Centrale Bank in Frankfurt, groeide het reisbureau in die twee decennia van eenmanszaakje uit tot een volwaardig reisbureau waar vijf vrouwen werken. En er worden nogal wat zakenreizen geboekt voor de DNB'ers; de ticketkosten bedragen per jaar maar liefst

vier miljoen gulden. Veel grote bedrijven waarvan de medewerkers regelmatig zakenreizen maken, hebben tegenwoordig een reisbureau. Een eigen reisbureau biedt nu eenmaal net iets meer service aan de medewerkers, is de redenering. Gemiddeld gaan zo'n 250 medewerkers per jaar op dienstreis, van wie tachtig regelmatig. Vooral de directie- en onderdirectieleden en medewerkers van het directoraat Toezicht, de afdelingen Monetair en economisch beleid en Financiële markten reizen veel. Van hen heeft Ciocca alle speciale wensen en eisen, zogenaemde *client profiles*, ingevoerd in haar boekingsstelsel.

Alle medewerkers vliegen met een budget *business-class* ticket en in eerste instantie met onze koninklijke luchtvaartmaatschappij, schrijft het reisbeleid van DNB voor. Dat heeft niets met luxe te maken; de voorwaarden voor deze tickets zijn gewoon het meest flexibel, legt Ciocca uit. Met een zo'n ticket kan je ten allen tijde een reis boeken, de data en tijden veranderen of annuleren. Het is zeker niet zo dat iedereen altijd met het vliegtuig reist. Naar Brussel gaat men altijd met de trein. Eerste klas, dat wel. En de DNB'er met vliegkaartje pakt, als de reis niet ver voert, ook liever de trein.

De directie van DNB reist wel 'net iets luxer' dan de rest van de medewerkers, vertelt Ciocca discreet. Het grote verschil is dat de DNB-directieleden niet zelf hoeven in te checken op Schiphol, maar gelijk worden afgezet bij de *VIP-room*. Dit is een soort knusse huiskamer op Schiphol, waar vips, zoals leden van het Koninklijk huis, en hoge overheidsambtenaren met alle eerboden worden verwelkomd.

Na het boeken van een vlieg- of treinreis kiest Ciocca een hotel uit dat zo veel mogelijk voldoet aan de wensen van de DNB'er. Het reisbureau heeft per stad vaste prijsafspraken met hotels, allemaal minimaal viersterren hotels. De centrale bank vindt het immers belangrijk dat haar medewerkers uitgerust en ongekrekt aan de vergadertafel verschijnen. En toch zijn DNB'ers op zakenreis verwendere reizigers met behoorlijk wat wensen, vertelt de travelmanager. Een vijfsterren hotel is weer te en een metrostation op een paar honderd meter afstand is weer te min. En ze klagen bijna zonder uitzondering over de te hoge temperatuur in de hotelkamers.

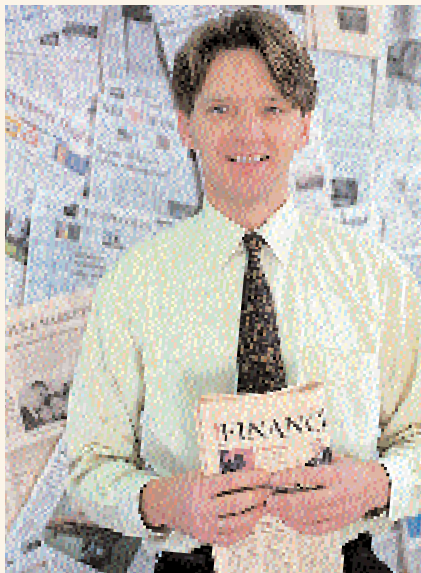
Naast het boeken van zakenreizen, maakt Ciocca zelf ook regelmatig trips voor het werk. Ze gaat dan op zoek naar nieuwe accommodaties in steden

waar de hotels vaak vol zitten of zoekt een nieuw hotel omdat de andere niet meer aan de eisen voldoet. Waar kijkt Ciocca naar tijdens zo'n zoektocht? 'De entree, de bemanning van de receptie, de badkamer en ik ga altijd na of er een aansluiting is voor een laptop.' Zo logeerde Ciocca eens in een hotel in Parijs waar de lounge volstond met kunstbloemetjes. De geur van de bloemen was heel doordringend. Toen ze nog eens goed rook, kwam haar een onmiskenbare rioollucht tegemoet waar zelfs de parfum van de bloemengeur niet tegenop kon. Hotelmanagers zorgen er gewoonlijk voor dat een bezoeker als Ciocca de beste kamer van het hotel krijgt. Maar daardoor laat ze zich inmiddels niet meer van de wijs brengen. Ciocca doet altijd een grondige inspectie in hotels en ontdekt daardoor de vreemdste dingen, bijvoorbeeld een hotel met kamer waar de metro luid en duidelijk onderdoor loopt.

En ook al vindt ze het niet altijd makkelijk om het de DNB'ers naar de zin te maken. Juist het contact met de collega's van de verschillende afdelingen maken dat Ciocca haar baan zo leuk vindt.

**Inge van der Schee
Joyce Albers**

Bankgeheimen

Schijn en wezen

Het goede nieuws is dat de Nederlandsche Bank in de top drie staat van meest gewaardeerde financiële instellingen. Het slechte nieuws is dat DNB daarmee een minder hoge waardering van de financiële pers heeft gekregen dan in 1998. Op de ranglijst van meest gewaardeerde instellingen ging DNB toen eenzaam aan kop.

In het onlangs gepubliceerde rapport 'Corporate image in de financiële dienstverlening, een onderzoek onder journalisten' wordt geen eenduidige verklaring voor de verminderde appreciatie gegeven. De onderzoekers vermoeden dat het iets te maken heeft met het bestaan van de Europese Centrale Bank (ECB). 'De journalisten geven aan dat het takenpakket van de Nederlandsche Bank is ingekrompen nu de meer regulerende functies bij de ECB zijn komen te liggen. Het is volgens de journalisten nog niet helemaal duidelijk hoe DNB zich nu gaat profileren. Dit kan een reden zijn dat de waardering is gedaald', zo wordt in het onderzoeksrapport geopperd.

De observaties van de ondervraagde journalisten zijn vaak even amusant

als verontrustend. Een voorbeeld: 'Geen idee wat daar nu gebeurt, ze zijn waarschijnlijk bezig met de uitgifte van de euro'. Een andere journalist ziet het als volgt: 'Vroeger kon de Nederlandsche Bank door het rentebeleid de Nederlandse economie beïnvloeden, dat kunnen ze nu niet meer.' In het verlengde daarvan constateert een andere mediavertegenwoordiger dat 'uitgaande van het feit dat de ECB de nationale bank van Europa is, DNB de provinciebank van Nederland is'.

In feite bevatten de laatste twee uitspraken nauwelijks een nieuw gezichtspunt. Sinds het begin van de jaren tachtig, toen de gulden aan de D-mark werd gekoppeld en het rente-instrument dus exclusief werd ingezet op handhaving van een vaste wisselkoers, werd de DNB badinerend als bijkantoor van de Bundesbank bestempeld. Dat verschilt niet veel van de huidige toevoeging 'provinciebank'. De keuze begin jaren tachtig voor een wisselkoersdoelstelling markeerde tegelijkertijd het definitieve einde van het idee dat een kleine, open economie de binnelandse conjunctuur actief kan sturen met behulp van het rentewapen. Tegen die achtergrond is het toch merkwaardig dat één van de ondervraagde journalisten de opvatting huldigt dat DNB pas met de komst van de Europese muntunie per 1 januari 1999 haar directe invloed op de Nederlandse conjunctuur heeft verloren.

De media mogen dan enigszins in het duister tasten over het precieze takenpakket, DNB heeft volgens het journaal wel degelijk het nodige te vertellen. Sterker nog: van de twintig onderscheiden financiële instellingen hebben de persberichten van DNB de op één na hoogste nieuwswaarde. Ook over het contact met DNB zijn de journalisten goed te spreken: van de twintig instellingen zijn er slechts twee die een betere beoordeling op dit vlak krijgen. Volgens de journalisten 'geeft DNB concrete en directe antwoorden op vragen van journalisten en heeft de externe communicatie meestal nieuwswaarde'. (Even terzijde: om te voorkomen dat u mij van borstklapperij verdenkt, het onderzoek is gehouden voordat

ik als perswoordvoerder ben agetreden.)

Kortom: de vermeende identiteitscrisis van DNB kan niet worden toegeschreven aan een apathische houding van de kant van de centrale bank. Zij laat genoeg waardevols van zich zien en horen. Maar wat kennelijk onderbelicht blijft, is de algemene noemer waaronder de verschillende activiteiten van DNB te scharen zijn. Het profiel van DNB is te onduidelijk, zo geeft de vakpers in het onderzoek aan. Binnen DNB is dat besef doorgedrongen. Niet voor niets is in het jongste Kwartaalbericht (december 2000) het handelsmerk van DNB expliciet gemaakt.

De Nederlandsche Bank is dé hoedster van financiële stabiliteit. Daar kan heel ingewikkeld over worden gedaan, maar je kunt het ook heel simpel houden. Neem bijvoorbeeld de drie aanwendingsmogelijkheden van geld als uitgangspunt. Als je er bijvoorbeeld voor kiest om je geld in een oude sok te stoppen, dan zorgt DNB ervoor dat het koopkrachtverlies binnen de perken blijft (monetaire taak gericht op prijsstabiliteit). Vertrouw je daarentegen je geld toe aan financiële instellingen, dan ziet DNB toe op een veilig beheer (toezicht). Kies je voor de derde mogelijkheid, spenderen, dan moet er een infrastructuur aanwezig zijn die garant staat voor een tijdige en veilige betaling, de derde hoofdverantwoordelijkheid van DNB.

Of dit voor de buitenwereld een voldoende aansprekend (ken)merk is, zal nog moeten blijken. De uitgangspositie is echter niet slecht. Want DNB wordt nog steeds met betrouwbaarheid en degelijkheid geassocieerd. Als het andersom zou zijn geweest – een gebrek aan inhoud wordt verdoezeld door de schone schijn – dan zou DNB pas echt een probleem hebben. Dan had DNB ook nooit de ruim 35 journalisten op 12 januari mogen begroeten voor het bijwonen van het seminar over het betalingsverkeer.

Benno van der Zaag, woordvoerder van de Nederlandsche Bank

De Nederlandsche Bank voorspelt de toekomst

EUROMON analyseert economische ontwikkelingen

Wat gebeurt er met de economische groei in Europa als de olieprijsen stijgen, als zich een forse koerscorrectie op de aandelenbeurs aftekent of als de huizenmarkt instort? Deze vragen duiken geregeld op in krantenartikelen en beleidsdiscussies. Bij het beantwoorden ervan maken economen gebruik van econometrische modellen, zoals het meerlandenmodel EUROMON van DNB. In het laatste nummer van de publicatiereeks *Monetaire Monografieën* van DNB is dit model beschreven.

Tom van Veen

De samenhang tussen verschillende economische grootheden, zoals economische groei, inflatie en werkloosheid, kan op verschillende manieren in kaart worden gebracht. Een econoom kan verbanden woordelijk beschrijven ('als de prijs van een goed toeneemt, loopt de vraag naar dat goed terug'), maar hij kan ook cijfers verzamelen en hierop statistische of econometrische technieken loslaten ('als de prijs met een procent stijgt, neemt de vraag met een half procent af'). Dergelijke soort kwantitatieve verbanden kunnen worden beschreven in wiskundige vergelijkingen. Als de onderlinge samenhang van een aantal economische grootheden met behulp van dit soort vergelijkingen wordt beschreven, dan spreken we van een model, een versimpelde, wiskundige beschrijving van de economische werkelijkheid.

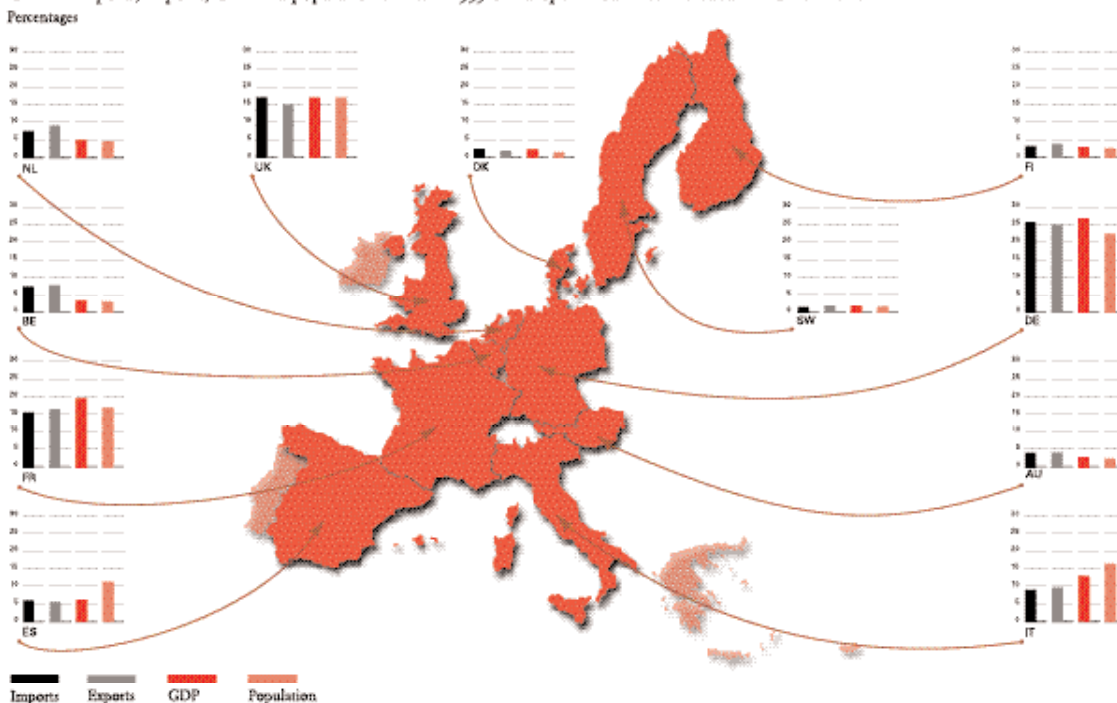
Op het gebied van de bouw en het gebruik van econometrische modellen heeft Nederland – en DNB in het bijzonder – een reputatie hoog te houden. De Nederlandse macro-economische modelbouw kent een rijke traditie die teruggaat tot Jan Tinbergen, die voor zijn baanbrekende werk op dit terrein in 1969 de Nobelprijs voor economie heeft ontvangen. DNB startte begin jaren zeventig met de bouw van econometrische modellen. In de loop der jaren zijn nieuwe modellen ontwikkeld en bestaande modellen verfijnd door nieuwe econometrische technieken te gebruiken en aangepast aan nieuwe economische inzichten en veranderingen in de institutionele omgeving.

De komst van de EMU is medio jaren negentig aanleiding geweest om een model te ontwikkelen waarin meerdere landen

gelijktijdig en in onderlinge samenhang worden beschreven. Dit model heet EUROMON. Marga Peeters en Ad Stokman, respectievelijk adjunct-afdelingsdirecteur en stafadviseur bij de afdeling Wetenschappelijk onderzoek en econometrie van DNB, zijn nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van EUROMON. Stokman over de jongste *Monetaire Monografie*, waarin het model wordt behandeld: 'In 1996 hebben we in het DNB-Kwartaalbericht de eerste voorspellingen gepubliceerd met behulp van EUROMON, dat toen zeven landen beschreef. DNB was daarmee de eerste en lange tijd enige Europese centrale bank met een operationeel meerlandenmodel.'

Hoewel DNB anno 2001 niet meer de enige Europese centrale bank is met een dergelijk model, bevindt zij zich nog steeds in een zeer select gezelschap. Bovendien is DNB in de regel veel actiever dan anderen in het daadwerkelijke gebruik ervan. Peeters: 'EUROMON wordt gebruikt voor het maken van scenarioanalyses, waarbij de gevolgen van economische schokken worden doorgerekend en voor het doen van voorspellingen. Het voordeel van de meerlandenopzet is dat ook landspecifieke effecten in kaart kunnen worden gebracht. Ondanks het feit dat het monetair beleid zich in Europa richt op het gehele eurogebied, is er nog steeds veel vraag naar de ontwikkelingen in de verschillende lidstaten. Ook is het nuttig te weten langs welke kanalen het gemeenschappelijk monetair beleid in de verschillende landen doorwerkt op lonen, prijzen en groei.' De resultaten van deze exercities spelen een belangrijke rol bij de monetaire beleidsvoorbereiding binnen DNB; president Nout Wellink neemt ze bijvoorbeeld mee naar de tweewekelijkse ECB-Raadsvergadering.

Chart 1 Exports, imports, GDP and population shares in 1999 of European countries included in EUROMON

De ECB publiceert sinds kort overigens ook zelf voorspellingen in haar Maandbericht. Deze zijn gebaseerd op een gemeenschappelijke exercitie van stafleden van de nationale centrale banken uit het EMU-stelsel en staf van de ECB. De ECB beschikt zelf ook over een model voor het eurogebied als geheel en over een meerlandenmodel à la EUROMON. Bij de ontwikkeling van deze modellen fungeren de nationale centrale banken als klankbord en adviseur. Door de kennis die DNB in de loop der jaren heeft opgedaan bij het opzetten en gebruiken van modellen als EUROMON kan zij daarbij een belangrijke rol spelen.

‘Met de nieuwste versie van EUROMON kunnen de effecten op de economie over een periode van maar liefst twintig jaar worden doorgerekend’

Hoewel EUROMON-voorspellingen vooral de interne beleidsbehoeften binnen de centrale bank dient, worden sommige scenario-analyses ook naar buiten toe gepresenteerd. In de Monetaire Monografie wordt een viertal van dit soort ‘case studies’ beschreven, waaronder – zeer actueel – een analyses van de consequenties van een correctie op de Amerikaanse en wereldwijde aandelenbeurzen. De laatste versie van EUROMON biedt de mogelijkheid om dit soort ‘vermogenseffecten’ op bijvoorbeeld de economische groei expliciet in kaart te brengen. De gevolgen hiervan worden over een periode van maar liefst twintig jaar doorgerekend. Peeters: ‘Eén van de nieuwe elementen in de laatste versie van EUROMON is de mogelijkheid om dit soort zeer lange-termijnsimulaties door te rekenen; vroeger was zes jaar wel zo’n beetje het maximum.’

Maar EUROMON kent meer nieuwe elementen. ‘EUROMON is voor het laatst integraal beschreven in een DNB Staff

Report in 1997 en is sindsdien verder ontwikkeld. Het model dat in de Monografie wordt beschreven is dan ook geen compleet nieuwe versie, maar is op een aantal belangrijke punten uitgebreid’, aldus Peeters. Het meest in het oog springend is het aantal landen dat in het model wordt beschreven. Belangrijke handelspartners van Europa, de Verenigde Staten en Japan zijn toegevoegd, alsmede een aantal kleinere Europese landen, zodat EUROMON is uitgegroeid tot een ‘wereldmodel’. Ook biedt

EUROMON nu de mogelijkheid om verschillende types monetair beleid te stimuleren: heeft de centrale bank een pure inflatiedoelstelling of streeft zij tegelijkertijd nog andere doelen na, zoals economische groei of een stabiele wisselkoers? En naar welke economische grootheden kijkt zij bij het nastreven van haar doelstelling?

Bij het maken van voorspellingen wordt de reactie van de centrale bank overigens altijd buiten beschouwing gelaten. Stokman: ‘Bij voorspellingen die centrale banken doen, zoals recentelijk de ECB, gaat men uit van ongewijzigd beleid: ook als het model een hoge inflatie en geldgroei voorspelt, gaat het er niet vanuit dat de centrale bank ook meteen de rente verhoogt, hoewel dit in de praktijk natuurlijk wel waarschijnlijk is.’ Ook de werking van financiële markten wordt nu explicieter gemodelleerd dan in het verleden. Stokman: ‘Het werkelijke functioneren van deze markten wordt nu beter benaderd dan in het verleden, omdat ook de toekomstverwachtingen van marktpartijen in ogenschouw worden genomen. Hier zijn complexe en intensieve rekenexercities voor nodig, die nu mogelijk zijn door de toegenomen reken capaciteit van onze computers.’

Voor de afdeling Wetenschappelijk onderzoek en econometrie wordt met de publicatie van de Monetaire Monografie een drukke periode afgesloten. Peeters: ‘Natuurlijk blijven we bezig met het onderhoud van het model, tegen de achtergrond van nieuw cijfermateriaal en nieuwe inzichten, maar de komende tijd zal de nadruk vooral liggen op het gebruik ervan.’ De mijlpaal van de Monografie is bereikt, de aandacht gaat nu uit naar de toepassing van dit ‘poldermodel’, dat zich net als zijn maatschappelijke evenknie verzekerd weet van aandacht in binnen- en buitenland.

EUROMON: The Nederlandsche Bank’s multi-country model for policy analysis in Europe.

De uitgave is te bestellen bij NIBE/SVV. Monetaire Monografieën 19, ISSN 0924-4964; ISBN 90-5516-161-6, en kost NLG 40,-.

Primeur: het consumentenpakket

In december 2001 kunt u een consumentenpakket aanschaffen met 32 euromunten ter waarde van NLG 25,- ofwel EUR 11,35. De reden van de uitgifte van dit pakket is om al vóór €-day – 1 januari 2002 – zo veel mogelijk munten onder het publiek te verspreiden. Want hoe meer euromunten er in handen van de consument zijn, hoe soepeler de euro-omwisseling kan verlopen. De consumentenpakketten zijn vanaf 17 december 2001 te koop bij banken en winkels. De exacte distributiepunten zijn nog niet bekend. Winkeliers kunnen de consumentenpakketten voor €-day overigens ook als wisselgeld aan hun klanten teruggeven, in plaats van een biljet van NLG 25,-. Om verwarring te voorkomen: het consumentenpakket is iets anders dan de publieksset van acht euromunten ter waarde van NLG 8,55. Deze laatste wordt gratis verstrekt na inlevering van een waardebon en is bedoeld om u alvast te laten wennen aan de nieuwe munten.

De samenstelling van het pakket is als volgt:

4 munten van EUR 0,01

3 munten van EUR 0,02

5 munten van EUR 0,05

5 munten van EUR 0,10

5 munten van EUR 0,20

5 munten van EUR 0,50

3 munten van EUR 1,00

2 munten van EUR 2,00

Totaal: 32 munten ter waarde van NLG 25,- (EUR 11,35)

De consumentenpakketten worden gemaakt in het Opslag- en Distributiecentrum van DNB in Lelystad, waar ook de euromunten worden opgeslagen. Miljoenen consumentenpakketten zullen aan het einde van dit jaar hun weg naar de consument moeten vinden.

Wat verdient DNB aan de euro-omwisseling?

Het gaat bij de euro-omwisseling niet alleen om het in omloop brengen van euro's. Het gaat ook om het zo soepel mogelijk innemen van 380 miljoen guldenbiljetten en drie miljard guldenmunten. Vaak wordt gevraagd hoeveel DNB verdient aan de biljetten die niet terugkomen. Iedere keer als DNB een biljet uit circulatie neemt, blijkt immers dat een aantal biljetten niet terugkomt. Ze zijn zoekgeraakt of door toeristen meegenomen naar het buitenland. Dit verdwijnen van geld wordt ook wel 'versterf' genoemd.

Bij de euro-omwisseling worden in één keer zes guldenbiljetten 'buiten omloop gesteld' en komen er zeven nieuwe euromunten voor in de plaats. Hoe groot de versterfwinst zal uitvallen, is echter moeilijk te voorspellen. In tegenstelling tot veel guldenmunten, zullen de guldenbiljetten naar verwachting vrijwel allemaal terugkomen. Van de zes miljard guldenmunten die ooit in omloop zijn gebracht, komt tijdens de euro-omwisseling naar schatting slechts de helft terug. Veel munten,

vooral de kleinere denominaties, zijn zoekgeraakt.

De ervaring heeft echter geleerd dat bij de intrekking van bankbiljetten uiteindelijk zelfs de lagere coupures nagenoeg allemaal de weg naar DNB weten terug te vinden, ook al is dit soms na vele omzwervingen. Het versterf van ingetrokken bankbiljetten ligt de laatste decennia tussen de 1 en 2,5 promille. Ter illustratie: de versterfwinst bij het laatste 100 guldenbiljet dat uit omloop is genomen, bedroeg NLG 100 miljoen. Het is echter aannemelijk dat het versterf als gevolg van de euro-omwisseling lager kan uitvallen dan gebruikelijk. Het is immers nog niet eerder voorgekomen dat alle coupures tegelijk werden ingetrokken. Bovendien gaat de euro-omwisseling gepaard met een zeer intensieve voorlichtingscampagne, zodat minder mensen biljetten 'vergeten' om te wisselen. Ofschoon het totale versterf dus niet eenvoudig te ramen is, zou het toch wel eens kunnen gaan om enkele honderden miljoenen gulden. Miljoenen die DNB afdraagt aan de Staat.

Hendrik Jan Eijpe

In het maart/aprilnummer:

*Bank of Finland in serie
over centrale banken*

